

Mielipiteitä ja näkemyksiä väestönkehityksestä, perheestä ja perheellistymisestä Suomessa 2002

DIALOG - Population Policy Acceptance Survey/FINLAND (PPA2)

Taulukot ja yhteenveto

**Pirjo Paajanen
Anneli Miettinen
Marke Jääskeläinen**

**Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos
Helsinki 2007**

Sisällys

1. Johdanto
2. PPA2-tutkimus
Tutkimuksen taustaa
PPA2-tutkimus osana DIALOG -tutkimushanketta
PPA2-tutkimuksen kansainvälinen osio
PPA2-tutkimuksen Suomen osahanke
Kyselyn toteutus
Aineiston kuvaus
Tämän julkaisun rakenne
3. Yhteenvetoa mielipiteistä aihealueittain
Väestönkehitys ja muuttoliike
Väestönkehitys
Maahanmuutto
Elämäntavat, elämänarvot ja perheen muodot
Suhtautuminen lapsiin ja perheen kehityspiirteisiin
Suhtautuminen avioliittoon ja oma toivottu perhemuoto
Elämänarvot
Lastenhankinta
Yleiset ihanteet ja esteet
Omat lastenhankinta-aiheet ja syyt
Ikääntyminen
Eläkkeelle
Hoivaratkaisut
Perheiden tukimuodot
Perhepoliittisten tukimuotojen kannatus
Perhepoliittisten keinojen vaikutus lastenhankinta-aikeisiin
Yhteiskunnan vastuu
Yhteiskunnan rooli
Julkisten varojen kohdistaminen
4. Liiteosa: Taulukot

1. Johdanto

Väestön ikääntyminen koskettaa tällä hetkellä kaikkia läntisiä teollisuusmaita. Lasten ja nuorten määrän väheneminen ja eläkeikäisen väestön osuuden kasvu ohjaavat voimakkaasti yhteiskunnan kehitystä lähivuosikymmeninä. Väestönkehityksen piirteillä on vaikutusta talouden toimintaan, työmarkkinoihin, sosiaaliturvan ja palvelujen kehitykseen, koulutukseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Toisaalta yhteiskunnan kehitys, esimerkiksi työelämän muutos, on yhteydessä yksilöiden ja perheiden elämää koskeviin päätöksiin ja sitä kautta väestönkehitykseen. Vaikka myös muilla kuin väestöllisillä tekijöillä on vaikutusta yhteiskunnan kehitykseen, väestörakenteen muutos voi kuitenkin vahvistaa epätoivottavaa kehitystä esimerkiksi lisäämällä alueiden välistä epätasapainoa tai heikentämällä merkittävästi taloudellista huoltosuhdetta.

Väestön ikääntyminen on tällä hetkellä Suomessa nopeampaa kuin muissa Euroopan maissa. Tämä johtuu siitä, että toista maailmansotaa seurannut syntyvyyden voimakas kohoaminen nosti syntyneiden määrän muutamaksi vuodeksi hyvin korkealle tasolle sotia edeltävään aikaan verrattuna. Baby-boom jäi kuitenkin Suomessa verraten lyhytaikaiseksi muihin Euroopan maihin verrattuna. Seuraavan vuosikymmenen kuluessa nämä suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle, minkä seurauksena eläkeikäisen väestön osuus kasvaa huomattavasti. Vuonna 2015 eläkeikäisten ihmisten osuus väestöstä on jo yli 20 prosenttia, kun se tällä hetkellä on noin 15 prosenttia.

Vaikka naista kohti syntyvien lasten keskimäärä onkin Suomessa pysynyt viimeiset pari vuosikymmentä suhteellisen tasaisena ja eurooppalaisittain melko korkealla tasolla, merkitsee hedelmällisyyden pysyttelemisen selvästi väestön uusiutumistason alapuolella väistämättä sitä, että lasten ja nuorten määrä vähenee tulevaisuudessa edelleen. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan alle 20-vuotiaiden määrän ennakoitaan vähenevän noin 30 000 hengellä vuoteen 2015 mennessä. Tuolloin nuorten osuus väestöstä on lähes samansuuruinen kuin 65 vuotta täyttäneiden osuus (Tilastokeskus Väestöennuste 2007-2040).

Väestön ikääntyminen synnyttää paineita sosiaaliturvan, eläkkeiden ja terveydenhuollon kustantamisessa. Tulevaisuudessa vanhuuteen liittyvät menot muodostavatkin yhä suuremman osan hyvinvointivaltioiden menoista. Toisaalta samaan aikaan merkittävät muutokset hedelmällisyydessä ja syntyvien lasten määrissä saattavat synnyttää muutostarpeita lapsiperheiden tarvitsemisessa palveluissa. Keskeisimpiä kysymyksiä onkin, aiheutuuko väestörakenteen muutoksista sellaisia muutospaineita yhteiskunnan toiminnalle, että nykyisen kaltainen hyvinvointijärjestelmän ylläpitäminen tulee taloudellisesti ylivoimaiseksi, ja voidaanko näihin haasteisiin vastata jollain keinoilla.

Voimavarojen niukkuus merkitsee etuuksien ja sosiaaliturvan painopisteiden priorisointia, jolloin eri väestöryhmien edut voivat joutua vastakkain, ja toisaalta uudenlaiset haasteet saattavat vaatia uudenlaisten keinojen kehittämistä. Hyvinvointivaltion tasaisen kehityksen turvaamiseksi eri ryhmien intressit on voitava ottaa huomioon niin, että sosiaaliturvajärjestelmän kannustavuus ja riittävä tuki pystytään säilyttämään. Erilaisten väestö- ja sosiaalipoliittisten toimenpiteiden kehittämisessä ja vaikutusten arvioinnissa on tärkeää tietää, miten kansalaiset suhtautuvat erilaisiin toimenpiteisiin ja niiden uudistuksiin sekä millainen perheisiin, lastenhankintaan, ikääntyvään väestöön tai siirtolaisuuteen kohdistuva asenneilmapiiri maassa vallitsee.

Sosiaali- ja perhepoliittisia keinojen kehittäminen tulevaisuudessa merkitsee valintojen tekemistä eri vaihtoehtojen välillä. Siten jo käytössä olevien toimenpiteiden sekä kehittämisehdotusten vaikuttavuuden arviointi on tärkeää tulevan väestö- ja sosiaalipoliittisen suunnittelun kannalta. Merkittävätkin sosiaali- ja perhepoliittiset toimenpiteet näyttävät joskus jäävän vaikutuksiltaan vähäisiksi tai niiden aikaansaamia vaikutuksia on vaikea erottaa muusta yhteiskunnan kehityksestä. On esimerkiksi arvioitu, että perhepoliittisin toimenpitein on voitu lisätä syntyvyyttä vain hiukan, ja että vaikutukset ovat olleet lyhytaikaisia (Gauthier & Hatzius 1997). Eläkepoliittiset ratkaisut ovat toistaiseksi tukeneet varhaista eläkkeellesiirtymistä ottamatta huomioon sen vaikutusta väestön huoltosuhteeseen. Sosiaali- ja perhepoliittisten toimenpiteiden avulla on mahdollista vaikuttaa valintojen taustalla oleviin taloudellisiin tms. tekijöihin. Poliittiset ratkaisut vaikuttavat myös epäsuorasti yleiseen asenne- ja mielipideilmastoon ja siten sosiaalisiin ja psykologisiin tekijöihin yksilöiden ja perheiden valintojen taustalla.

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos on vuosina 2001-2006 ollut mukana eurooppalaisessa vertailututkimuksessa (PPA2), jossa selvitetään väestönkehitykseen, perheeseen ja perheellistymiseen sekä muuttoliikkeeseen ja ikääntymiseen liittyviä kansalaisten mielipiteitä, asenteita ja arvoja, sekä suhtautumista erilaisiin perhepoliittisiin keinoihin. Tämä raportti sisältää Suomessa keväällä 2002 suoritetun kyselyn tulokset yksinkertaisina ja helppolukuisina taulukoina ja keskeisimmistä tuloksista on lisäksi kerrottu hieman tarkemmin yhteenveto-osiossa. Tästä Suomen aineistosta on jo aiemmin ilmestynyt suomeksi kaksi erillistä raporttia Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen E-sarjassa: Paajanen, P. 2002. Saako haikara tulla käymään? Perhebarometri 2002 ja Kontula, O. 2004. Perhepolitiikka käännekohdassa. Perhebarometri 2004.

2. PPA2-tutkimus

2.1 Tutkimuksen taustaa

2.1.1 PPA2-tutkimus osana DIALOG -tutkimushanketta

Population Policy Acceptance Survey on osa 15 eri Euroopan maan yhteistä EU-rahoitteista DIALOG-tutkimushanketta, jonka taustalla on yhdentyvän Euroopan eri maiden jakama huoli harmaantuvasta Euroopasta, jossa väestö ikääntyy ja syntyvyys on laskenut ennätysellisen alhaiseksi. Eri Euroopan maissa näitä ongelmia on ratkottu hieman eri tavoin, johtuen mm. erilaisista kulttuureista sekä sosiaalisista, poliittisista ja historiallisista taustoista. Eräs DIALOG -tutkimushankkeen tarkoitus olikin kerätä tietoa niin tavallisten kansalaisten mielipiteistä kuin päättäjien sekä eri alojen asiantuntijoiden näkemyksistä ja siten tavallaan ”käydä keskustelua, vuoropuhelua” näiden eri tahojen välillä sekä näillä keinoilla löytää mahdollisia yhteisiä näkemyksiä ja ratkaisukeinoja väestö- ja perhepoliittisiin haasteisiin. Koko DIALOG -hanketta koordinoi Saksan väestöntutkimusinstituutti (Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung).

DIALOG-tutkimushanke toteutettiin kolmessa osassa. Ensimmäisessä osassa kukin maa suoritti vuosien 2001-2003 aikana yhteiseen kysymyslomakkeeseen perustuvan kansallisen survey-tutkimuksen, PPA2-tutkimuksen, joka keskittyy kansalaisten mielipiteisiin, näkemyksiin, asenteisiin ja tietoihin mm. väestöstä, väestönkehityksestä, ikääntymisestä, maahanmuutosta, perherakenteen muutoksista, perheellistymisestä ja perhepolitiikasta. Toisen osan muodosti vuonna 2003 toteutettu Delfi-tutkimus, jossa osin yhteiseen kysymyslomakkeeseen perustuen selvitettiin asiantuntijahaastatteluisissa kaikissa eri osallistujamaissa sekä EU:n tasolla väestö- ja

perhekysymyksiä sekä poliittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta. Lisäksi väestönkehitykseen liittyvistä tulevaisuuden näkemyksistä luotiin lopuksi eri maiden ja koko EU:n tasolla sosiaali- ja väestöpoliittiset skenaariot vuodelle 2030. Hankkeen kolmannen osan muodostaa osallistujamaiden tutkimuslaitosten yhteistyössä tekemä vertailututkimus, joka nojaa kansallisista PPA2-aineistoista koottuun yhteistiedostoon ja kansallisiin Delfi-tutkimuksiin sekä yleisiin väestötilastoihin ja eri maissa nykyisin toteutettavaan perhe- ja väestöpolitiikkaan.

2.1.2 PPA2- tutkimuksen kansainvälinen osio

PPA2-tutkimus on 14 eri Euroopan maassa suoritettava vertaileva poikkileikkaustutkimus, joka on osittain jatkoa vuosina 1990 – 1995 toteutetulle PPA1-tutkimukselle, johon osallistui kahdeksan maata: Saksa, Itävalta, Sveitsi, Belgia, Alankomaat, Tšekin tasavalta, Unkari, Italia ja Espanja. PPA2-hankkeen yhteisen kansainvälisen kyselylomakkeen pohjana onkin ollut PPA1-tutkimuksen kyselylomake, jota eri maiden edustajista koottu ryhmä muotoili vuosina 1999 – 2000 uutta hanketta varten. PPA2-hankkeen kyselylomake sisältää kaikille maille suositeltavan kysymysten ydinosa, joka sisälsi vastaajien taustatietojen lisäksi kysymyksiä väestön kehityksestä, perhemuodoissa tapahtuneista muutoksista, yhteiskunnan vastuusta lasten ja vanhusten hoivassa, lastenhankinta-aikeista ja lastenhoidosta sekä vapaavalintaiset osiot, jotka sisälsivät kysymyksiä sukupuolirooleista, elämänarvoista, hoivasta, ikääntymisestä, maahanmuuttajista ja lastenhoidosta. Lisäksi maat voivat lisätä lomakkeisiinsa haluamiaan kysymyksiä.

PPA2-tutkimuksessa selvitetään eurooppalaisten asenteita ja mielipiteitä väestömuutoksia, perheellistymistä ja perhepolitiikkaa kohtaan. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa mm. arvojen ja asenteiden yhteydestä lastenhankintapäätöksiin sekä kartoittaa sukupuolirooleja sekä työtä ja perhettä koskevia asenteita, näkemyksiä perheen ja vanhemmuuden merkityksestä sekä mielipiteitä perherakenteissa tapahtuneista muutoksista.

Tutkimuksessa mukana olleet 14 Euroopan maata edustavat varsin erilaisia hyvinvointivaltioita: Itävalta, Belgia, Saksa ja Alankomaat edustavat varsin traditionaalisiiin arvoihin yhä nojautuvaa Keski-Eurooppaa, Tšekin tasavalta, Viro, Unkari, Liettua, Puola, Romania ja Slovenia itäisen Euroopan siirtymätalouden maita, Kypros ja Italia vielä hyvin perhekeskeistä Etelä-Eurooppaa ja Suomi varsin korkean sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttanutta Pohjois-Eurooppaa. Tutkimukset on toteutettu eri maissa vuosina 2000 – 2003 (katso Taulukko 1). Lisäksi DIALOG-hankkeessa oli mukana Sveitsi, jossa ei kuitenkaan toteutettu PPA2-kyselytutkimusta.

Taulukko 1. PPA2- tutkimuksen osallistujamaat, aineiston keräysaika sekä sukupuoli- ja ikäjakauma

Maa	Aineiston keräys	Naisia	Miehiä	Ikäjakauma
Suomi	Helmi-huhtikuu 2002	2199	1617	18-69
Itävalta	Kesä-syyskuu 2001	1186	809	20-64
Belgia (Flaaminkielinen osa)	Syyskuu 2003	2058	1899	20-64
Alankomaat	Touko-kesäkuu 2000	1014	975	16+ -v.
Saksa	Toukokuu 2003	2083	2032	18-64
Italia	Tammi-maaliskuu 2002	1736	1764	20-49
Kypros	Loka-marraskuu 2001	1200	1163	18-50
Tšekin tasavalta	Loka-marraskuu 2001	554	519	18-70
Unkari	Marraskuu 2000-tammikuu 2001	1624	1433	18-75
Romania	Huhtikuu 2001	802	754	18+ -v.
Slovenia	Kesäkuu 2000	780	770	20-64
Puola	Loka-marraskuu 2001	2463	2190	16+ -v.
Liettua	Syyskuu 2001	787	613	16-75
Viro	Syyskuu 2003	999	682	15-69

Aineistot on kerätty eri maissa pääasiassa käyntihaastatteluin, mutta myös puhelinhaastattelua ja postikyselyä on käytetty aineiston hankintatapoina. Kansainvälisestä kyselytutkimusaineistosta on koottu erillinen taulukkoraportti (Miettinen & Paajanen & Munck af Rosenschöld 2007).

2.2 PPA2- tutkimuksen Suomen osahanke

2.2.1 Kyselyn toteutus

”Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen Suomessa vuonna 2002 -kysely”, eli Suomen osahanke, toteutettiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella keväällä 2002. Valtakunnallinen, alueellisesti kattava (lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa) 7000 hengen otosjoukko poimittiin väestörekisteristä. Otos koostui vuosina 1932 – 1983 syntyneistä (18 – 69-vuotiaista) suomalaisista naisista ja miehistä. Otokseen tulleiden eri vuosina syntyneiden henkilöiden määrä suhteutettiin heidän väestöosuuteensa otantahetkellä.

Kansainvälistä tutkimushanketta varten tehtyä yhteistä kyselylomaketta muokattiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella poistamalla eräitä Suomen oloihin soveltumattomia kysymyksiä ja lisäämällä joitakin uusia kysymyksiä muun muassa lastenhankintaan ja perhepolitiikkaan liittyvistä mielipiteistä. Kyselylomakkeen käänsi englannista suomeen Maija Mäkinen. Ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista lomaketta esiteltiin. Testaamisen tarkoituksena oli selvittää kysymysten ja vastausvaihtoehtojen ymmärrettävyyttä, muuttujien erottelukykyä ja lomakkeen luettavuutta sekä ulkoasun selkeyttä. Esitetauksen jälkeen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen ymmärrettävyyttä sekä lomakkeen ulkoasua vielä selkeytettiin.

Vastaajia lähestyttiin kolmivaiheisesti helmikuussa 2002. Vastaajille lähetettiin postitse kysely, hoputekirje ja uusintakysely. Ensimmäisen kyselyn jälkeen vastausprosentti oli 30, mutta se kohosi hoputekirjeen ja uusintakyselyn myötä niin, että lopullisen aineiston muodostivat 3821 lomakkeen tiedot ja vastausprosentiksi muodostui 55,7 (Taulukko 2).

Taulukko 2. ”Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen Suomessa 2002”-kyselyn otos ja vastausprosentti

	N	%
Lähetettyjä lomakkeita:	7000	100
Otoksesta poistetut lomakkeet:	136	1.9%
1. Vastaajaa ei tavoitettu	71	
1) muuttanut uuteen osoitteeseen Suomessa	55	
2) muuttanut ulkomaille	8	
3) vastaaja kuollut	8	
2. Vastaaja ei kykenevä vastaamaan	65	
1) ei pystynyt vastaamaan suomen kielellä	41	
2) vastaaja kehitysvammainen tai sairas	24	
Otoksen koko yhteensä:	6864	100
Palautettuja lomakkeita:	3827	
Hylättyjä lomakkeita: (vastaajat eivät kuuluneet iän perusteella otokseen)	6	
Yhteensä tutkimukseen mukaan otettuja lomakkeita:	3821	55.7%

Vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä varsinkin kun lomake sisälsi paljon kysymyksiä eri aihealueilta (mm. lastenhankintaa, perhepolitiikkaa, siirtolaisuutta ja seksuaalisuutta koskevia mielipiteitä ja asenteita) ja oli varsin pitkä ja vaativa vastattavaksi. Aineisto tallennettiin

sähköiseen muotoon Data-Apu Oy:ssä. Tilastolliset ajot ja analyysit tehtiin SPSS-tilasto-ohjelmalla.

2.2.2 Aineiston kuvaus

Kyselyyn vastanneista naiset ovat yliedustettuina ja ikäryhmistä 30 – 39-vuotiaat vastaajat aliedustettuina ja 50 – 64-vuotiaat yliedustettuina (katso taulukko 3). Vastaajien keski-ikä oli 43.6 vuotta. Myös äidinkielenään muuta kieltä kuin suomea puhuvat olivat aineistossa aliedustettuina, mikä olikin odotettua koska käytössä oli vain suomenkielinen kyselylomake.

Taulukko 3. Tutkimuksessa käytettävän aineiston ja koko 18 – 69-vuotiaan väestön vertailu sukupuolen, iän ja äidinkielen mukaan (%)

	Aineisto	Koko väestö 2001
Miehet*	42.3	50.2
Naiset	<u>57.6</u>	<u>49.8</u>
	100.0	100.0
18 – 19 *	3.2	3.9
20 – 24	9.1	9.3
25 – 29	8.4	8.9
30 – 34	8.7	9.6
35 – 39	9.6	10.7
40 – 44	11.2	10.8
45 – 49	10.9	11.3
50 – 54	12.9	12.0
55 – 59	10.1	9.3
60 – 64	9.0	7.8
65 – 69	<u>6.8</u>	<u>6.4</u>
	100.0	100.0
Suomi**	95.9	90.4
Ruotsi	3.0	5.2
Äidinkieli jokin muu	<u>1.1</u>	<u>4.4</u>
	100.0	100.0

*Lähde: Tilastokeskus 2002a.

**Lähde: Tilastokeskus 2002b.

Alueellisesti vastaajia oli eniten Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneistä, lähes kaksi viidestä molemmista. Itä-Suomen läänistä oli 12 ja Oulun läänistä 9 prosenttia sekä Lapin läänistä 4 prosenttia vastanneista. Alueellisesti vastaajien osuus vastasi hyvin koko väestöä (20-69-vuotiaista suomalaisista asui vuonna 2001 Etelä-Suomen läänissä 41 prosenttia, Länsi-Suomen läänissä 35 prosenttia, Itä-Suomen läänissä 11 prosenttia, Oulun läänissä 9 prosenttia ja Lapin läänissä 4 prosenttia, Tilastokeskus 2002a). Kaupunkimaisissa kunnissa asui 68 prosenttia vastaajista, 16 prosenttia kuntakeskuksissa tai taajamissa ja yhtä suuri osa maaseudulla. Vuonna 2001 suomalaisesta 20 – 69-vuotiaasta väestöstä kaupunkimaisissa kunnissa asui 63 prosenttia (Tilastokeskus 2002a), eli kaupunkimaisissa kunnissa elävät vastaajat olivat vastanneet hieman muita ahkerammin kyselyyn.

Siviilisäädyltään vastaajista 54 prosenttia ilmoitti olevansa naimisissa, 30 prosenttia naimattomia, 12 prosenttia eronneita ja 3 prosenttia leskiä. Asumuserossa oli 1 prosentti. Naisten ja miesten välillä oli eroa siten, että naisvastaajissa oli enemmän leskiä ja miesvastaajissa naimattomia. Siviilisäädyltään vastaajat vastasivat varsin hyvin ikäistään väestöä: naimisissa olevat vastaajat olivat hieman yliedustettuina (vastaavan ikäisessä väestössä 52 prosenttia) ja naimattomat (vastaavan ikäisessä väestössä 33 prosenttia) aliedustettuina (Tilastokeskus 2002a). Lapsia oli 70 prosentilla vastaajista, miehistä 66 prosentilla ja naisista 72 prosentilla. Samanikäisellä väestöllä on lapsia 63 prosentilla, miehistä

59 prosentilla ja naisista 68 prosentilla (Tilastokeskus 2002a). Eli lapsia omaavat vastaajat olivat aineistossa yliedustettuina.

Peruskoulutukseltaan vastaajista 30 prosenttia oli kansa- tai kansalaiskoulun käyneitä, kolmasosa peruskoulun tai keskikoulun käyneitä ja 36 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneita. Ylioppilaat olivat hieman yliedustettuina, sillä 20 – 69-vuotiaassa väestössä on vain 30 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneita (Tilastokeskus 2003a). Ammatilliselta koulutukseltaan neljäsosa oli ammattikoulun käyneitä, viidesosa ammatillisen opistotutkinnon suorittaneita ja 15 prosentilla korkeakoulu tai yliopistotutkinto. Ammatillisen kurssin suorittaneita oli 14 prosenttia, kuten myös ammatillista koulutusta vailla olevia. Ammattikorkeakoulututkinnon oli suorittanut 6 prosenttia ja erikoisammattitutkinnon 5 prosenttia vastaajista. Naiset olivat miehiä koulutetumpia. Ammatillisen tutkinnon on 20 – 69-vuotiaista suomalaisista suorittanut puolet, 11 prosenttia korkeakoulu- tai yliopistotutkinnon ja 2 prosenttia ammattikorkeakoulututkinnon (Tilastokeskus 2003a). Yliopisto- ja korkeakoulututkinnon sekä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat olivat siis vastanneet kyselyyn muita ahkerammin.

Sosiaaliekonomiseksi asemakseen vastaajista 13 prosenttia ilmoitti ylempi toimihenkilö tai johtavassa asemassa oleva ja yhtä suuri osa ilmoitti kuuluvansa alempiin toimihenkilöihin, 26 prosenttia työntekijöihin, 2 prosenttia maatalousyrittäjiin ja 6 prosenttia ilmoitti kuuluvansa muihin yrittäjiin. Eläkeläisiä oli 19 prosenttia ja opiskelijoita 9 prosenttia. Alemmat toimihenkilöt olivat aineistossa aliedustettuina ja työntekijät sekä opiskelijat yliedustettuina, sillä suomalaisessa 20-69-vuotiaassa väestössä oli vuonna 2000 ylempiä toimihenkilöitä 12 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 22 prosenttia ja 23 prosenttia työntekijöitä, 3 prosenttia maatalousyrittäjiä ja 5 prosenttia muita yrittäjiä, 17 prosenttia eläkeläisiä ja 5 prosenttia päätoimisia opiskelijoita (Tilastokeskus 2003b). Vertailu koko väestön sosioekonomiseen asemaan on suuntaa-antava, koska kyselylomakkeella vastaajat arvioivat itse omaa sosioekonomista asemaansa, Tilastokeskuksen luokitus perustuu tilastoviranomaisten laatimaan luokituksen. Kyselyn vastaajien painottuminen työntekijäväestöön voi siten johtua myös siitä, että osa alemmista toimihenkilöistä on mieltänyt itsensä työntekijöiden ryhmään kuuluvaksi.

Työttömänä oli 8 prosenttia vastaajista, vastaten hyvin kohdejoukkoa (Tilastokeskus 2002c). Palkansaajista osa-aikatyötä teki noin 11 prosenttia, mikä vastasi myös hyvin kohdejoukkoa (Tilastokeskus 2002c). Palkansaajina toimivista vastaajista 86 prosenttia oli vakituudessa tai toistaiseksi solmitussa työsuhteessa ja määräaikaisessa työsuhteessa siis 14 prosenttia, mikä vastaa hyvin 20 – 69-vuotiaiden suomalaisten tilannetta (Tilastokeskus 2002c). Taloutensa pääasialliseksi tulonlähteeksi vastaajista 66 prosenttia ilmoitti tulot ansiotyöstä, eläkkeen 16 prosenttia ja työttömyyskorvauksen 6 prosenttia sekä opintotuen 5 prosenttia.

Aineiston valikoituneisuutta pyrittiin jossain määrin korjaamaan käyttämällä analyyseissä painokerrointa, jonka laskemisessa otettiin huomioon sukupuoli, ikä sekä peruskoulutus.

2.2.3 Tämän julkaisun rakenne

Tähän julkaisuun on koottu kyselyn ”Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen Suomessa vuonna 2002” tulokset. Tuloksista esitetään ensin lyhyet yhteenvedot aihealueittain. Aihekokonaisuudet ovat:

1. Väestönkehitys ja muuttoliike
2. Elämäntavat, elämänarvot ja perheen muodot
3. Lasten hankinta

4. Ikääntyminen
5. Perheiden tukimuodot
6. Yhteiskunnan vastuu

Julkaisun loppuosaan (LIITEOSA) on koottu yksittäisten kysymysten vastausjakaumat taulukoituna.

3. Yhteenvetoa mielipiteistä aihealueittain

3.1 Väestönkehitys ja muuttoliike

Suomen väkiluku oli vuoden 2002 lopussa 5.21 miljoonaa henkeä. Väestön määrä on vuosittain kasvanut noin 0.2-0.3 prosentilla. Väestönlisäys muodostuu syntyneiden ja kuolleiden välisestä erotuksesta ja maasta- ja maahanmuuttaneiden välisestä erotuksesta, nettomuutosta. Vielä toistaiseksi väestönlisäyksestä suurempi osa on Suomessa perustunut syntyneiden enemmyyteen kuolleisiin verrattuna, mutta nettomuuton merkitys on kasvanut viime vuosina, ja ensi vuosikymmenellä väestönlisäyksen arvioidaan perustuvan kokonaan nettomuuton tuomaan lisäykseen (Tilastokeskus Väestöennuste 2007-2040).

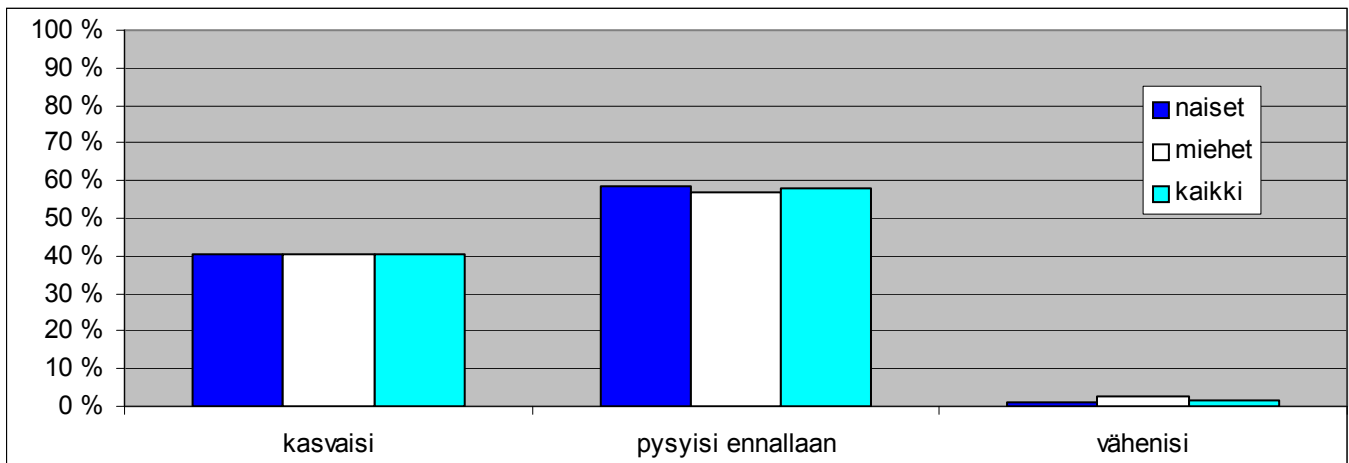
Hitaan väestönkasvun ohella myös väestön ikärakenne vanhenee: vanhusväestön osuus kasvaa ja nuorten ikäluokkien osuudet vähentyvät. Lähitulevaisuudessa suurten ikäluokkien tulo eläkeikään nostaa 65 vuotta täyttäneen väestön määrää ja osuutta Suomessa merkittävästi.

Tässä luvussa tuodaan esiin vastaajien mielipiteitä Suomen väestönkehityksestä ja muuttoliikkeestä. Miten Suomen väkiluvun toivotaan kehittyvän tulevaisuudessa, entä nuorten osuuden koko väestöstä? Miten Suomessa asuviin ulkomaalaisiin suhtaudutaan ja mitä kansalaiset heistä oikeastaan tietävät?

3.1.1 Väestönkehitys

Vastaajien toivetta maamme väestönkehityksestä kysyttiin kysymyksellä: ”*Toivoisitteko, että Suomen väkiluku tulevaisuudessa kasvaisi, pysyisi suurin piirtein ennallaan, vai vähenisi?*”. Vastausvaihtoehdot olivat 1) kasvaisi, 2) pysyisi ennallaan, 3) vähenisi. Lähes kolme viidestä suomalaisesta toivoi Suomen väkiluvun pysyvän ennallaan (Kuvio 1).

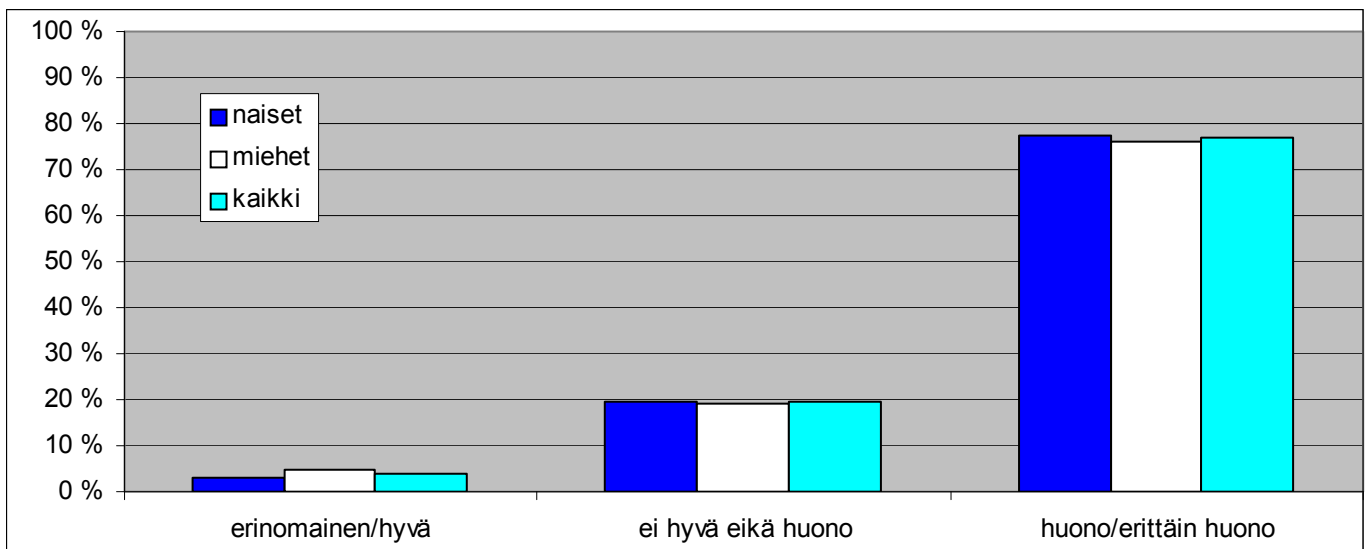
Kuvio 1. Miten toivoisi Suomen väkiluvun kehittyvän tulevaisuudessa, % (N=3782)

Miehistä hieman useampi kuin naisista toivoi Suomen väestön vähenevän tulevaisuudessa. Iän mukaan tarkasteltuna nuorin, alle 30-vuotiaiden vastaajien joukko piti useimmin hyvänä nykyistä väestömäärää ja vanhin, 60-69-vuotiaiden ikäryhmä kannatti useimmin väestönkasvua. Eri koulutusryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa väestönkasvua koskevassa mielipiteessä, mutta sen sijaan ne vastaajat, joilla itsellään oli lapsia kannattivat väestönkasvua useammin kuin lapsettomat vastaajat.

Väestönkehitykseen liittyen kysyttiin myös vastaajien mielipidettä siitä, että nuorten osuus väestöstä pienenee tulevaisuudessa. *”Nuorten (alle 20-vuotiaiden) osuus kääntyy tulevaisuudessa selvään laskuun. Tällä hetkellä sadasta asukkaasta on 25 nuoria, kolmenkymmenen vuoden kuluttua nuoria on sadasta 21. Onko tämä kehityssuunta mielestänne 1) erinomainen, 2) hyvä, 3) ei hyvä eikä huono, 4) huono, 5) erittäin huono.”* Vastaajista reilu kolme neljäsosaa piti tätä kehityssuuntaa huonona tai erittäin huonona (Kuvio 2). Sukupuolten välillä oli eroa mielipiteissä siten, että miehet pitivät hieman useammin kuin naiset nuorten osuuden vähenemistä väestössä hyvänä tai erinomaisena suuntauksena.

Kuvio 2. Nuorten osuuden pieneneminen väestössä, onko hyvä vai huono kehityssuunta, % (N=3775)

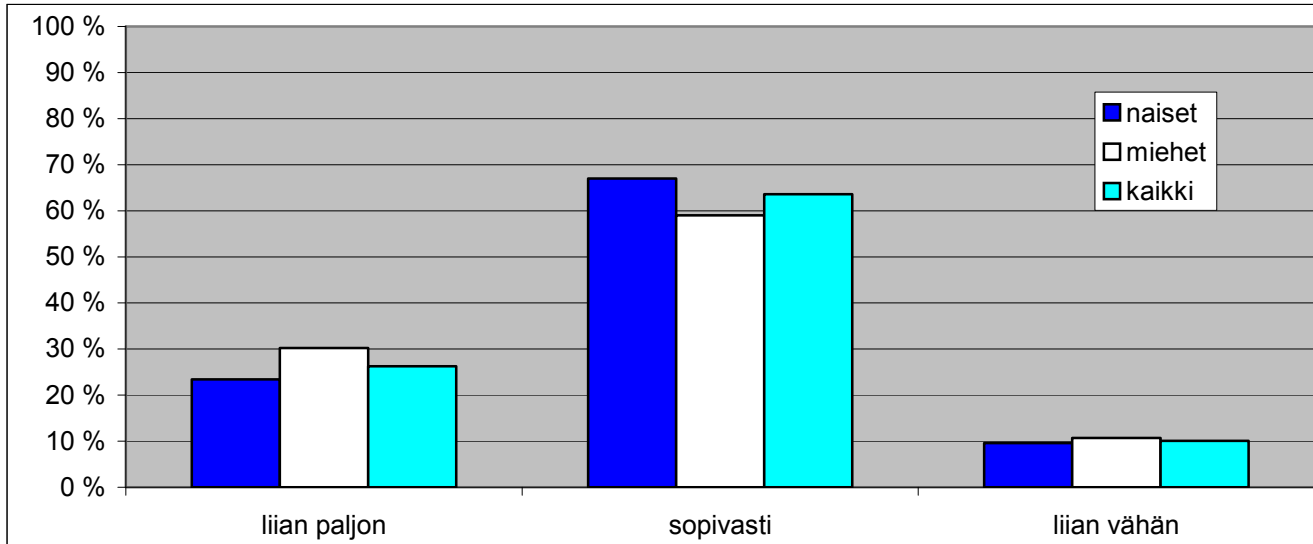
Iän mukaan tarkasteltuna 60-69-vuotiaat olivat muita useammin sitä mieltä, että nuorten osuuden pieneneminen väestöstä on hyvä tai erinomainen asia ja 30-39-vuotiaissa näin ajattelevia oli muita ikäryhmiä vähemmän. Koulutuksen mukaan ryhmiteltäessä oli korkeintaan ammattikoulun käyneissä eniten niitä, jotka pitivät nuorten pienenevää osuutta hyvänä tai erinomaisena ja korkeimmin koulutetuissa vähiten. Lapsettomat vastaajat arvioivat kehityssuunnan harvemmin huonoksi tai erittäin huonoksi kuin ne joilla oli omia lapsia.

3.1.2 Maahanmuutto

Vuoden 2002 lopussa Suomessa asui 103 682 ulkomaan kansalaista (Tilastokeskus 2002a). Ulkomaalaisten osuus väestöstä (2 prosenttia) on läntisen Euroopan alhaisimpia. Vastaajien arviot maassamme asuvien ulkomaalaisten määrästä vaihtelivat 0 ja 999 999 henkilön välillä, keskiarvo oli 136 440. Useimmin esitetty ja myös koko vastausjoukon keskimääräinen arvo (mediaani) oli 100 000 henkilöä. Vastaajista 572 henkilöä, eli 19 prosenttia kysymykseen vastanneista arvioi ulkomaalaisten määräksi 100 000 henkilöä.

Vastaajista 64 prosenttia oli sitä mieltä, että maassamme on sopivasti ulkomaalaisia. Liian paljon ulkomaalaisia oli hieman yli neljäsosan mielestä ja liian vähän joka kymmenennen mielestä. Miehistä useampi kuin naisista oli sitä mieltä, että Suomessa on liikaa ulkomaalaisia (Kuvio 3).

Kuvio 3. Mitä mieltä olette ulkomaalaisten lukumäärästä Suomessa, % (N=3752)

Koulutuksen mukaan tarkasteltuna yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneet olivat useimmin sitä mieltä, että Suomessa on liian vähän ulkomaalaisia ja vähiten koulutetut (korkeintaan ammattikoulun suorittaneet) puolestaan sitä mieltä, että Suomessa on jo liian paljon ulkomaalaisia. Tämä ero koulutusryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä niin naisten kuin miestenkin kohdalla. Asuinpaikan mukaan tarkasteltuna pääkaupunkiseudulla asuvat naiset olivat useimmin sitä mieltä, että Suomessa on liian vähän ulkomaalaisia. Ikäryhmittäin tarkasteltuna naisten nuorin ikäryhmä eli 18-29-vuotiaat pitivät useimmin Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrää liian vähäisenä ja keski-ikäisten 50-59-vuotiaiden naisten ryhmä liian suurena. Miesten iällä tai asuinpaikalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ulkomaalaisten määrää koskevaan mielipiteeseen.

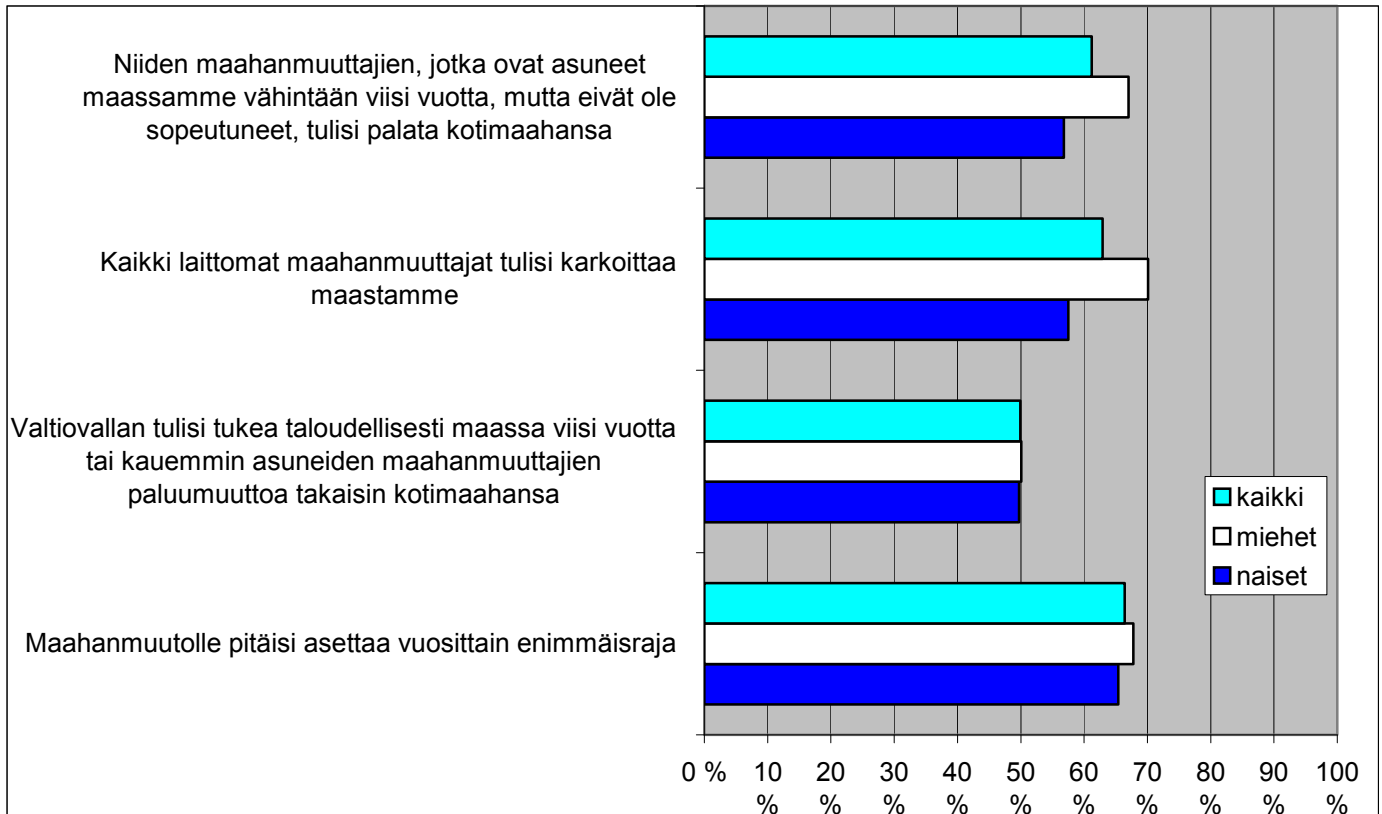
Vuonna 2002 suurimmat ulkomaalaisryhmät Suomessa olivat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset ja somalialaiset. Kun vastaajilta kysyttiin mitkä kolme ryhmää heille tulevat mieleen kun puhutaan Suomessa olevista ulkomaalaisista, tuli vastauksiksi yleisimmin somalialaiset (Taulukko 4). Muita usein mainittuja ryhmiä olivat venäläiset, kurdit/turkkilaiset ja virolaiset.

Taulukko 4. Eniten mainintoja saaneet väestöryhmät, kun vastaajilta kysyttiin kolmea Suomessa asuvaa ulkomaalaisryhmää (N=9089)

Ulkomaalaisryhmä	n	%
1. Somalialaiset	2730	30%
2. Venäläiset	1897	21%
3. Kurdit/turkkilaiset	963	11%
4. Virolaiset/ baltit	501	6%
5. Pakolaiset	403	4%
6. Ex-jugoslaavit	398	4%
7. Vietnamilaiset	391	4%
8. Inkeriläiset	247	3%
9. Aasialaiset	191	2%
10. Iranilaiset/Irakilaiset	162	2%
yhteensä	7883	87%

Lisäksi tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä maahanmuuttajien tulosta ja pysymisestä Suomessa (Kuvio 4) sekä maahanmuuttajia koskevista asioista ja heidän sopeutumisestaan yhteiskuntaamme (Kuvio 5). Peräti 66 prosenttia oli sitä mieltä, että maahanmuutolle pitäisi asettaa vuosittain enimmäisraja. Miehet kannattivat tätä ajatusta hieman naisia useammin.

Kuvio 4. Suomalaisen mielipiteitä maahanmuuttajien tulosta ja pysymisestä Suomessa. Väitteiden kanssa samaa mieltä olevat, % (N=3725-3739)

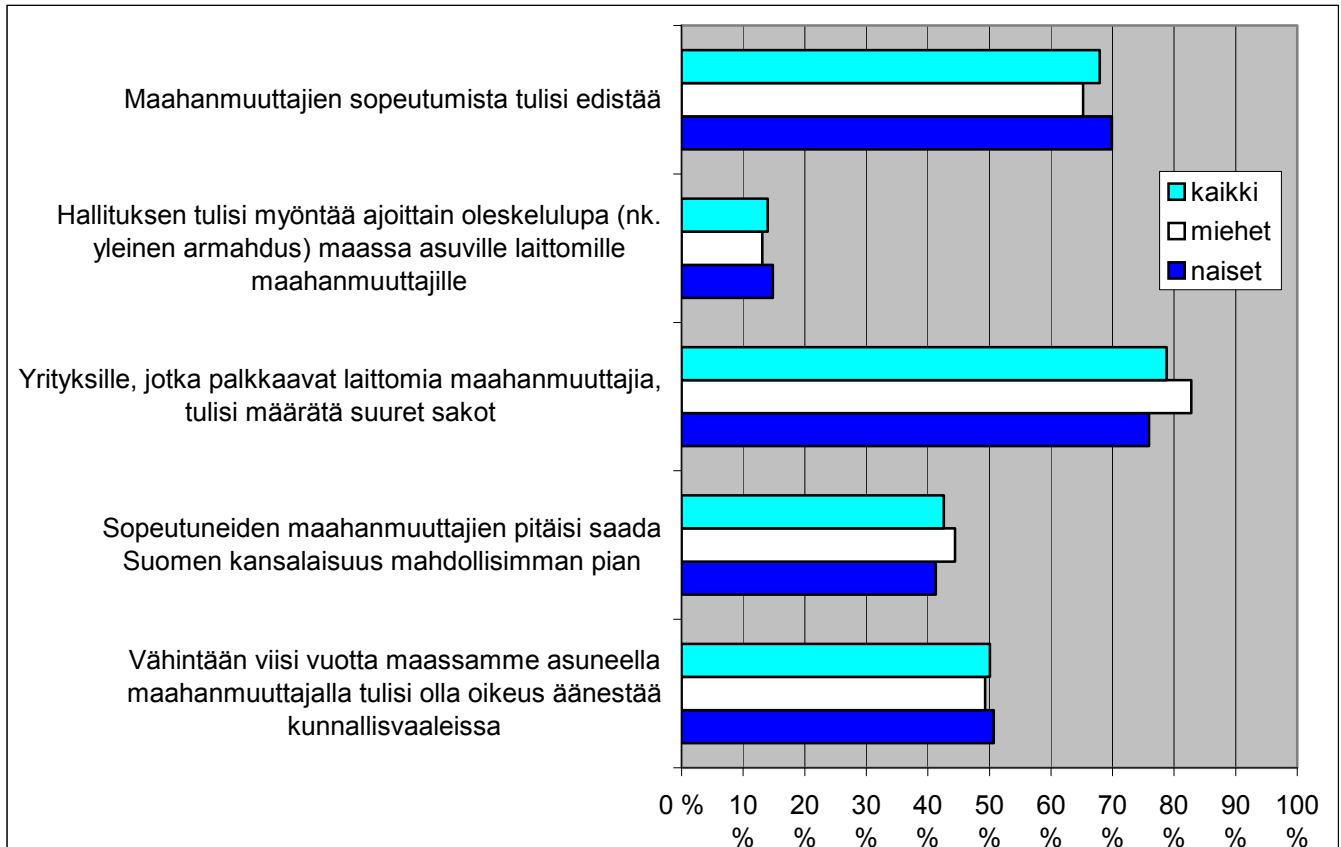

Kaikkien laittomien maahanmuuttajien karkottamista maastamme kannatti 63 prosenttia ja maassamme vähintään viisi vuotta asuneiden, mutta tänne sopeutumattomien maahanmuuttajien palaamista kotimaahansa kannatti 61 prosenttia vastaajista. Näissä kysymyksissä naisten ja miesten näkemyserot olivat selkeät siten, että miehet kannattivat maahanmuuttajien karkottamista ja palaamista kotimaahan naisia useammin. Puolet vastaajista kannatti valtiovalan tukea vähintään viisi vuotta maassa olleille maahanmuuttajille, jotka palaavat kotimaahansa. Tätä tukea naiset kannattivat hieman miehiä harvemmin.

Koulutuksen mukaan tarkasteltuna yliopisto- ja korkeakoulututkinnon suorittaneet miehet ja naiset kannattivat vähemmän koulutettuja harvemmin maahanmuuton rajoittamista, maahanmuuttajien karkotuksia ja sopeutumattomien maahanmuuttajien paluuta kotimaahansa. Samoin he kannattivat harvemmin sitä että valtiovalta tukisi maassa vähintään viisi vuotta asuneiden maahanmuuttajien paluunmuuttoa takaisin kotimaahansa. Nuorin ikäryhmä, eli alle 30-vuotiaat suhtautuivat kaikkein kielteisimmin maahanmuuttajien karkotuksiin ja maahanmuuton rajoittamiseen. Nuorin ikäryhmä vastusti ja 50-vuotiaat ja sitä vanhemmat puolestaan kannattivat muita useimmin sopeutumattomien maahanmuuttajien palaamista kotimaahansa. Alle 40-vuotiaat miehet ja naiset vastustivat muita useammin valtiovalan taloudellista tukea viisi vuotta maassa asuneiden maahanmuuttajien kotiin paluuseen.

Lähes neljä viidestä oli sitä mieltä, että laittomia maahanmuuttajia palkkaaville yrityksille tulisi määrätä suuret sakot (Kuvio 5). Erityisesti miehet olivat tätä mieltä.

Kuvio 5. Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen kyselyyn vastanneiden mielipiteitä maahanmuuttajia koskevista asioista ja heidän sopeutumisestaan yhteiskuntaamme. Väitteiden kanssa samaa mieltä olevien osuudet, % (N=3695-3725)

Vastaajista 68 prosenttia oli sitä mieltä, että maahanmuuttajien sopeutumista tulisi edistää. Tätä näkemystä kannattivat varsinkin naiset. Vähintään viisi vuotta maassamme asuneille maahanmuuttajille äänioikeutta kunnallisvaaleissa kannatti puolet vastaajista ja sopeutuneiden maahanmuuttajien suomen kansalaisuuden saamista 43 prosenttia. Naiset vastustivat harvemmin äänioikeutta ja miehet kansalaisuuden saamista. Vain 14 prosenttia piti ajoittaista laittomien maahanmuuttajien yleistä armahdusta hyvänä ideana. Naiset vastustivat tätä ajatusta kuitenkin miehiä harvemmin.

Yliopisto- ja korkeakoulututkinnon suorittaneet miehet ja naiset kannattivat muita useammin niin maahanmuuttajien äänioikeutta, yleistä armahdusta kuin kansalaisuuden saamista ja sopeutumisen edistämistäkin. He myös kannattivat muita harvemmin laittomia maahanmuuttajia palkkaaville yrityksille määrättäviä suuria sakkoja. Iän mukaan tarkasteltuna nuorin ikäryhmä vastusti useimmin ja vanhin harvimmin sopeutuneiden maahanmuuttajien kansalaisuuden saamista. Nuoret naiset vastustivat suuria sakkoja yrityksille, jotka palkkaavat laittomia maahanmuuttajia. Sen sijaan nuoret, niin miehet kuin naisetkin, kannattivat muita useammin ajoittaista yleistä armahdusta laittomille maahanmuuttajille.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että nuoret alle 30-vuotiaat, naiset ja korkeasti koulutetut näyttäisivät olevan myötämielisimpiä ulkomaalaisia kohtaan.

3.2 Elämäntavat, elämänarvot ja perheen muodot

PPA2-kyselytutkimuksessa kartoitettiin suomalaisten näkemyksiä perheestä ja perherakenteen kehityksestä. Vaikka suurin osa suomalaisista solmii parisuhteen ja elää jossain vaiheessa elämästään lapsiperheessä, on kahden vanhemman ja lasten muodostama perheen rinnalle noussut myös muita perhemuotoja. Verraten pitkä lapseton aika ennen lasten syntymää tai lasten muutettua pois kotoa, yksinhuoltajaperheessä eläminen tai uusperhe koskettavat yhä suurempaa osaa väestöstä. Avoliitot ovat korvanneet avioliiton ensimmäisen parisuhteen muotona, ja valtaosa pareista ainakin aloittaa yhteiselämänsä avoliitolla. Avoliiton aseman muuttumisesta kertoo myös se, että lähes 40 prosenttia lapsista syntyy avioliiton ulkopuolella, heistä valtaosa avopareille (Tilastokeskus 2002b; Tilastokeskus 2002d).

PPA2-tutkimuksessa selvitettiin, miten suomalaiset suhtautuvat erilaisiin perhemuotoihin ja perherakenteen muutokseen sekä lapsia koskeviin asenneväittämiin. Lisäksi kysyttiin, mitkä tekijät vaikuttavat suomalaisten mielestä siihen, että avioliitto ei enää ole itsestään selvä valinta nuorille aikuisille, sekä kuinka toivottavana avioliittoa tai muuta elämisen muotoa pidettiin omana elämänvalintana.

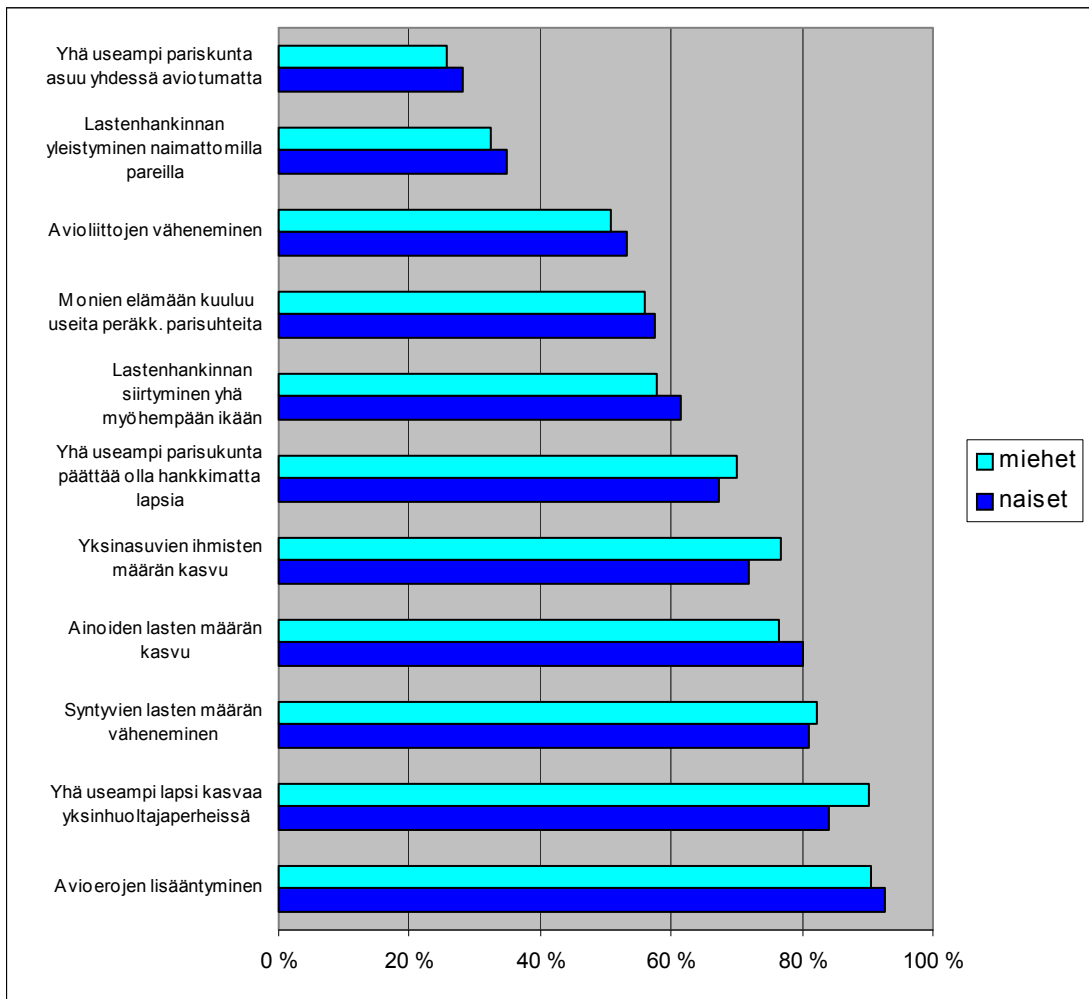
3.2.1 Suhtautuminen lapsiin ja perheen kehityspiirteisiin

Avioerojen ja yksinhuoltajaperheiden lisääntyminen herätti suomalaisissa eniten huolta. Lähes 90 prosenttia piti näitä kehityssuuntia huonoina tai erittäin huonoina. Lasten määrän vähenemiseen tai lasten hankkimisen siirtymiseen yhä myöhäisemmälle iälle suhtauduttiin myös verraten negatiivisesti. Parisuhteen perustamista pidettiin myös tärkeänä, mutta sen ei kuitenkaan enää tarvitse välttämättä olla avioliitto vaan avoliitot ollaan valmiita hyväksymään myös silloin, kun pari haluaa lapsia (Kuvio 6).

Nuoremmat vastaajat eivät pitäneet perheen kehityspiirteitä yhtä kielteisinä kuin vanhemmat vastaajat. Suurimmat ikäryhmien väliset erot koskivat avoliiton hyväksymistä: nuoret suhtautuivat selvästi vanhempia vastaajia myönteisemmin avioliittojen vähenemiseen, yhdessä asumiseen ilman avioliittoa tai lasten hankintaan avoliitossa, sekä useamman liiton kuulumiseen ihmisen elämänsäkuuluun. Ikäryhmien väliset erot olivat pienempiä suhtautumisessa muihin perheen kehityspiirteisiin. Miehet olivat naisia myönteisempiä avoliittojen kehityksen suhteen. Naiset olivat miehiä huolestuneempia avioerojen kasvusta ja lasten hankinnan siirtymisestä myöhempään ikään sekä perheessä ainokaisina kasvavien lasten määrän lisääntymisestä. Miehet olivat puolestaan useammin kuin naiset huolissaan yksinasuvien määrän kasvusta, pariskuntien lapsettomuudesta sekä yksinhuoltajien määrän kasvusta.

Koulutuksen kohoaminen lisäsi myönteisempää suhtautumista avoliittojen kehitykseen. Sen sijaan lasten määrän vähenemisestä ja lasten hankinnan siirtymisestä myöhempään ikään olivat muita huolestuneimpia opistoasteen koulutuksen saaneet. Koulutusryhmien väliset erot jäivät suhteellisen pieniksi avioerojen lisääntymiseen, yksinhuoltajaperheiden tai yksin asuminen lisääntymiseen suhtautumisessa, kuitenkin opistoasteen koulutuksen saaneet olivat jossain määrin muita enemmän huolestuneita näistä kehityspiirteistä ja korkea-asteen koulutuksen saaneet hieman muita vähemmän.

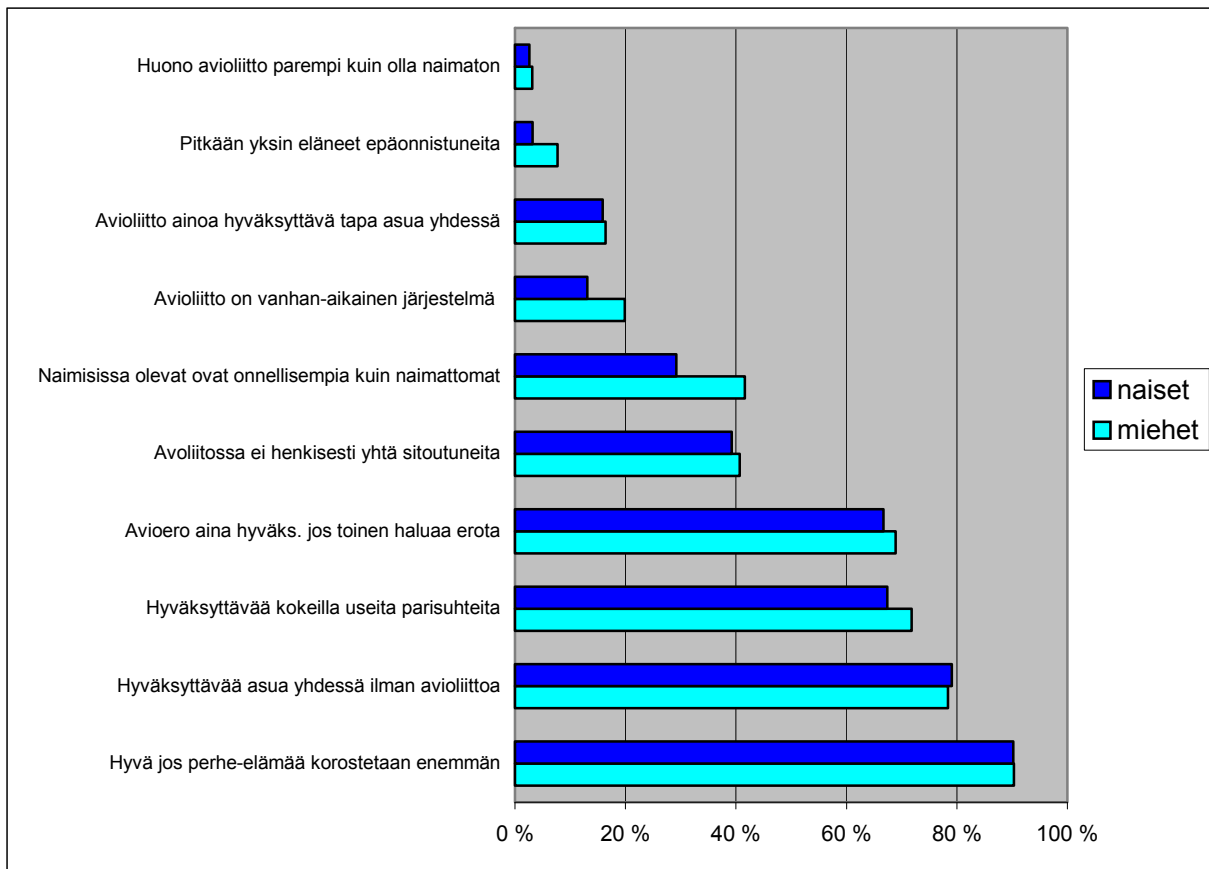
Kuvio 6. Suhtautuminen perhettä kuvaaviin kehityssuuntiin. Kehityssuuntaa erittäin huonona tai huonona pitävien osuus, % (N=3727-3761)

Avoliiton laaja hyväksyminen osaksi suomalaista perhe-elämää tulee esiin myös suhtautumisessa parisuhteen muotoon ja lasten hankintaan parisuhteessa (Kuvio 7 ja Kuvio 8). Valtaosa suomalaisista hyväksyy yhdessä asumisen ilman avioliittoa, ja vain kolmannes on sitä mieltä, että ennen lasten hankintaa parin tulee solmia avioliitto. Suomalaisten suhtautuminen vastaa hyvin väestön käyttäytymistä: valtaosa pareista ainakin aloittaa yhteiselämän avoliitolla, ja ensimmäisistä lapsista yli puolet syntyy avopareille. Avoliittoa ei ehkä kuitenkaan pidetä vielä täysin rinnasteisena avioliitolle. Lähes 40 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että avoliitossa puolisoit eivät ole toisiinsa yhtä sitoutuneita kuin avioliitossa. Ehkä avoliitto on osalle 'kokeiluliitto', hyväksyyhän lähes 70 prosenttia suomalaisista sen, että nuorilla on kokemusta useammasta parisuhteesta.

Vaikka avioerojen lisääntymistä ei pidetä toivottavana, niin erolle ei haluta asettaa esteitä, jos liitto tuntuu puolisoista epätydyttävältä. Yli kaksi kolmasosaa vastaajista on sitä mieltä, että avioero on aina hyväksyttävää, jos jompikumpi puolisoista haluaa erota, eikä naimattomuuteen tai yksin elämiseen suhtauduta ainakaan asennetasolla kielteisesti.

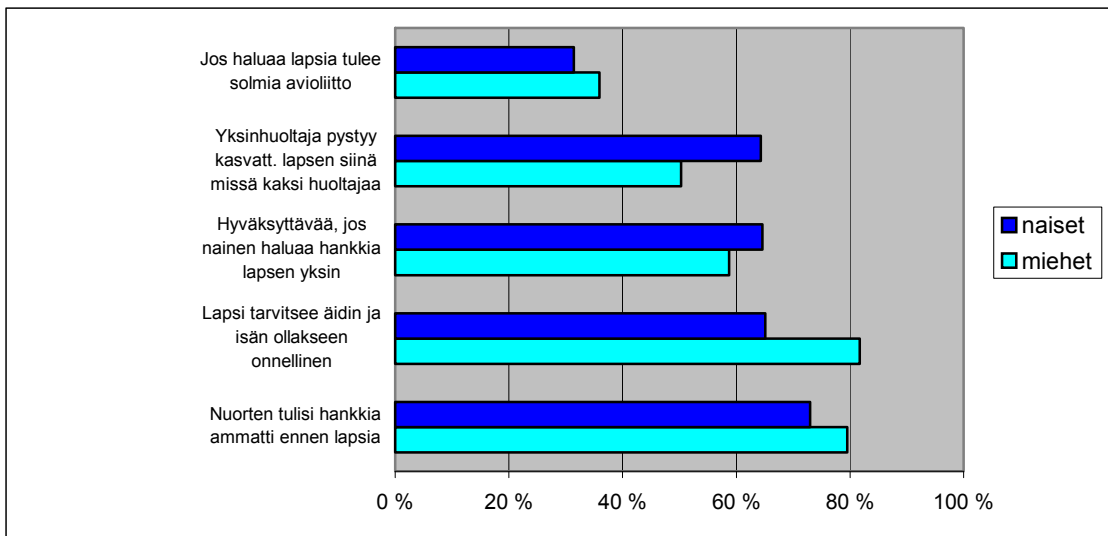
Kuvio 7. Suhtautuminen parisuhteen muotoon. Väitteen kanssa samaa mieltä olevat, % (N=3666-3740)

Vaikka miesten ja naisten suhtautuminen avioliittoon ei juuri eronnut, on sukupuolten välillä eroa sen suhteen, minkälaisia merkityksiä avioliitolle annetaan. Miehet pitivät useammin kuin naiset naimisissa olevia onnellisempina kuin naimattomia, ja olivat useammin sitä mieltä, että yksin eläminen merkitsi epäonnistumista elämässä. Toisaalta miehet olivat useammin kuin naiset sitä mieltä, että avioliitto on vanhanaikainen järjestelmä. Sukupuolten välillä oli eroa myös sen suhteen, missä määrin lapsen kasvattamiseen katsottiin tarvittavan sekä isää että äitiä (Kuvio 8). Miehet olivat naisia useammin sitä mieltä, että lapsi tarvitsee sekä isän että äidin ollakseen onnellinen, ja että yksinhuoltaja ei samassa määrin pysty kasvattamaan lasta kuin kaksi huoltajaa.

lältään vanhemmat tai vähemmän koulutetut vastaajat suhtautuivat nuorempia kielteisemmin avioliittoon, useampaan parisuhteeseen ihmisen elämäkulussa ja lasten hankintaan tai lasten kasvamiseen avioliiton ulkopuolella. Eri vastaajaryhmistä suurin osa hyväksyi sen, että nainen hankkii lapsen yksin. Myöskään avioeroon suhtautumisessa ikäryhmät tai koulutusryhmät eivät eronneet toisistaan. Näyttääkin siltä, että avioerolla ei suomalaisessa yhteiskunnassa ole enää juurikaan sosiaalisia esteitä, vaikka avioerojen lisääntymisestä ollaan yleisesti ottaen huolestuneita.

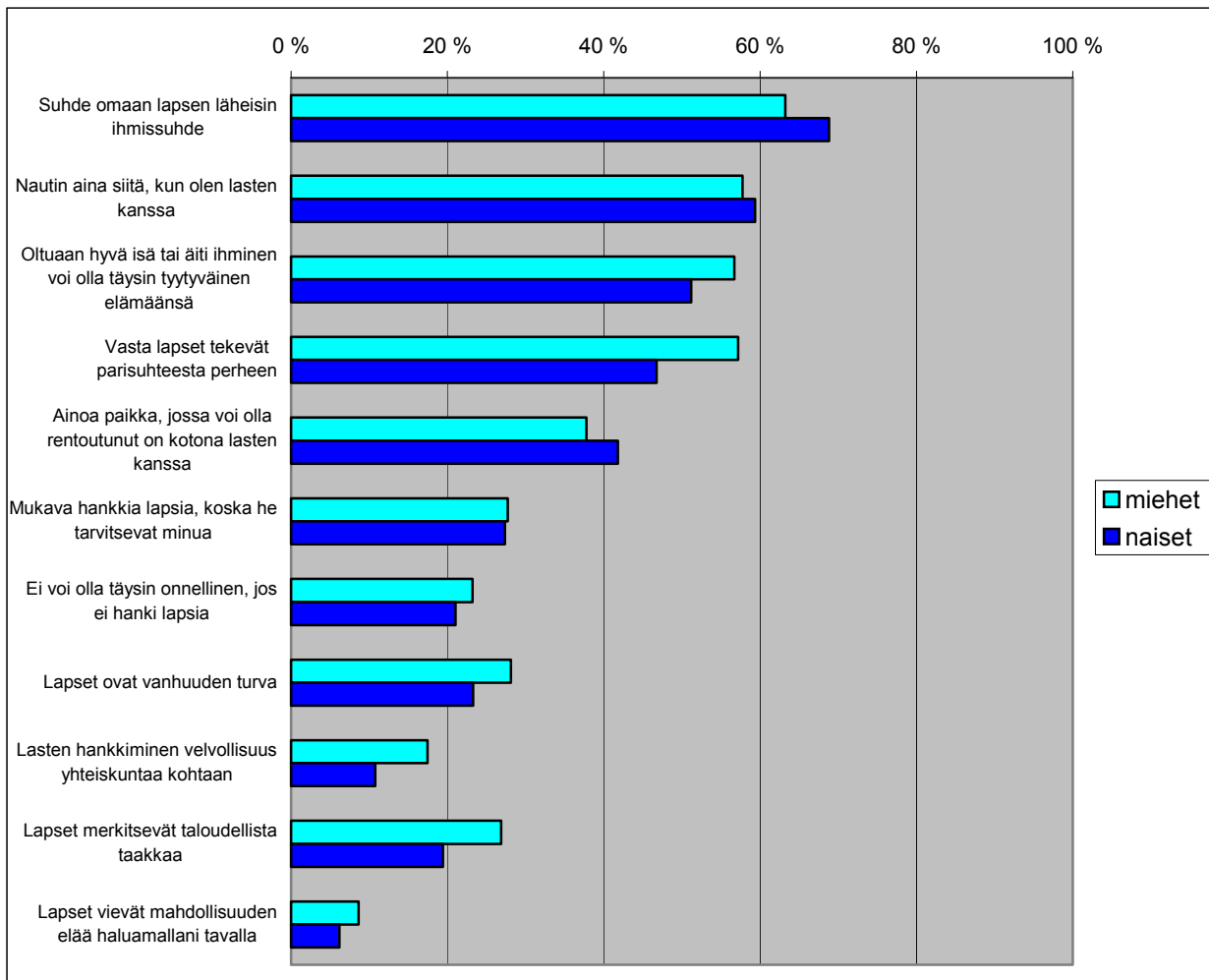
Kuvio 8. Suhtautuminen lasten hankintaan tai kasvamiseen erilaisissa perhetilanteissa. Väitteen kanssa samaa mieltä olevat, % (N=3700-3730)

Perheeseen ja perheen kehityspiirteisiin liittyvien väittämien lisäksi PPA2-vastaajilta tiedusteltiin myös heidän näkemyksiään lapsiin liittyvistä asenneväittämistä (Kuvio 9). Lapset näyttävät olevan suomalaisille enemmän persoonallisen mielihyvän ja hyvinvoinnin lähde kuin merkitsevän yhteiskunnallista velvollisuutta tai turvaa vanhuudessa. Toisaalta lasten merkitys perheen tai parisuhteen kannalta näyttää keskeiseltä: lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että vasta lapset tekevät parisuhteesta perheen. Parisuhde ei ehkä samassa määrin tunnu perheeltä, ellei parilla ole yhteisiä lapsia. Miehet olivat naisia useammin tätä mieltä. Sukupuolten perinteisistä rooleista perheessä ehkä kertoo se, että lapset merkitsivät taloudellista taakkaa useammin miesten kuin naisten mielestä.

Ikä lisäsi myönteisempää suhtautumista lapsia koskeviin väitteisiin. Kuitenkin vanhemmat vastaajat olivat nuoria harvemmin sitä mieltä, että lapset ovat vanhuuden turva, tai että lapsista aiheutuu taloudellista taakkaa. Nuoret ja vanhemmat eivät myöskään eronneet voimakkaasti sen suhteen, missä määrin lapsen koettiin vievän mahdollisuuden elää halutulla tavalla: vain noin 9 prosenttia nuorista ja noin 8 prosenttia vanhemmista vastaajista oli tätä mieltä. Myönteinen suhtautuminen lapsia koskeviin väitteisiin väheni selvästi koulutuksen kohotessa. Vähemmän koulutusta saaneet olivat myös muita useammin sitä mieltä, että lapset ovat vanhuuden turva, ja että lasten hankinta on velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan. Korkeamman koulutuksen saaneet olivat puolestaan muita useammin samaa mieltä väitteen 'Lapset merkitsevät taloudellista taakkaa' kanssa. Jopa kolmannes korkean asteen koulutuksen saaneista oli samaa mieltä väitteen kanssa, kun alemman asteen koulutuksen saaneista noin viidennes yhtyi näkemykseen.

Kuvio 9. Lapsiin liittyvät asenneväittämät. Väitteen kanssa samaa tai täysin samaa mieltä olevat alle 50-vuotiaat miehet ja naiset, % (N=2364-2396)

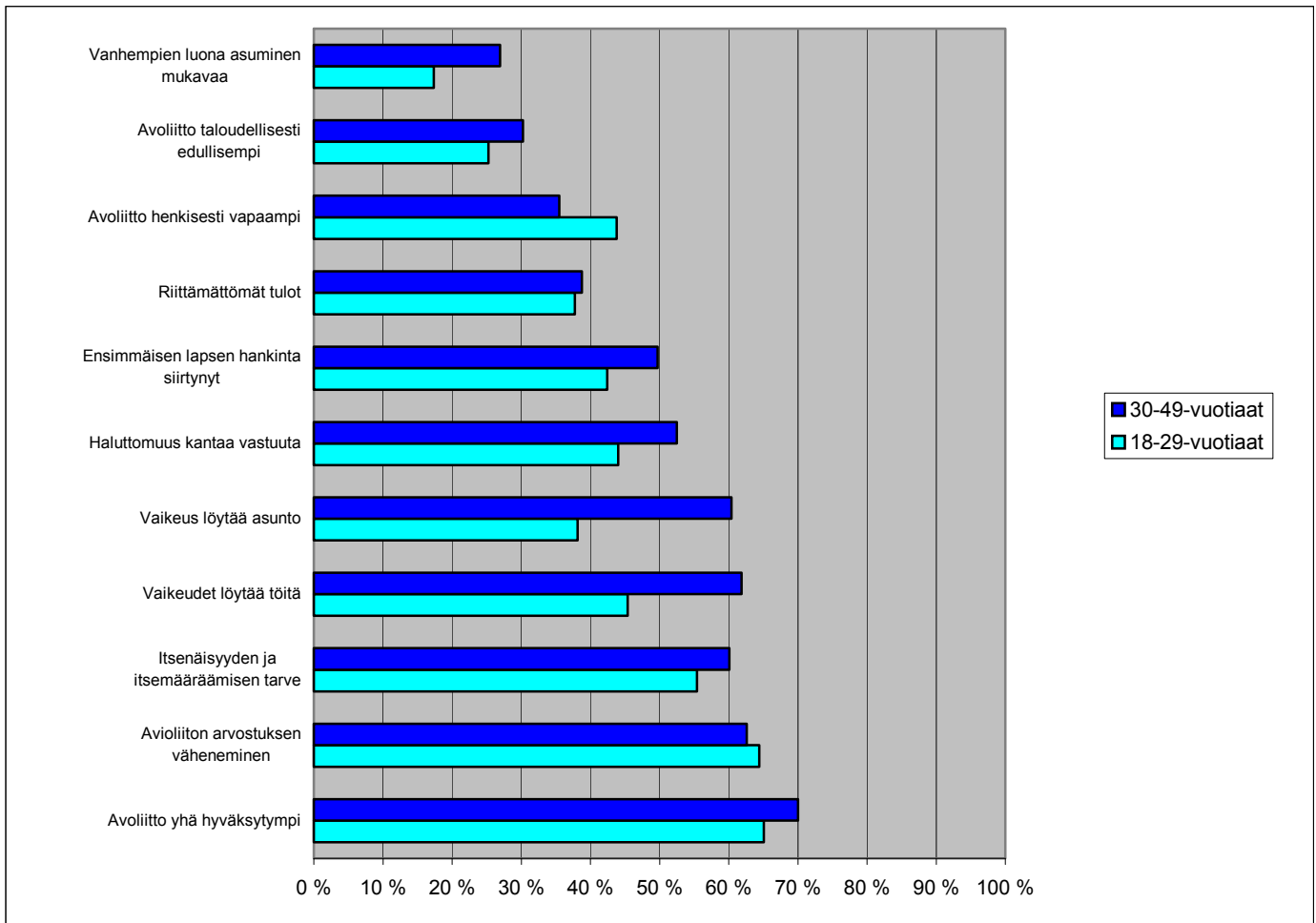
3.2.2 Suhtautuminen avioliittoon ja oma toivottu perhemuoto

Avioliiton solminta on Suomessa sekä siirtynyt myöhempään ikään että tullut aikaisempaa harvinaisemmaksi. Aivan viime vuosina on avioituvuus tosin hieman kohonnut, mutta ensimmäisen avioliiton solmijat ovat yhä vanhempia. Tällä hetkellä suomalaiset miehet solmivat ensimmäisen avioliittonsa keskimäärin noin 30-vuotiaina, ja naiset noin 28-vuotiaina (Tilastokeskus 2005). Valtaosa suomalaisista solmii avioliiton ensimmäiseksi liitokseen, ja avioliittojen keston piteneminen on osaltaan siirtänyt avioliiton solmintaa myöhemmäksi. PPA2-kyselyssä haluttiin selvittää vastaajien näkemyksiä siitä, mitkä eri tekijät heidän mielestään siirtävät nuorten avioliittoa Suomessa.

Vaikka avioliittojen yleistymisen nähdäänkin yleisesti syynä siihen, että avioituminen on siirtynyt yhä myöhemmäksi, nostavat nuoret ja keski-ikäiset aikuiset myös muita tekijöitä esiin avioliiton lykkääntymisen syinä (Kuvio 10). Työn saantiin ja asumiseen liittyvät vaikeudet korostuivat varsinkin vanhempien vastaajien näkemyksissä, nuorten vastauksissa puolestaan korostuivat individualistiset tekijät (avioliiton arvostuksen väheneminen, avioliiton henkinen vapaus). Nuorten vastauksissa korostui myös itsenäisyyden ja itsemääräämisen tarve voimakkaampana tekijänä työn saantiin tai asumiseen verrattuna. Avioliitto näyttää ehkä nuorille sukuun ja perinteisiin tai traditionaalisempiin sukupuolirooleihin sidottuna parisuhteen muotona, ja

individualistiset tekijät korostuvat avioliiton siirtymisen syinä rakenteellisia tai taloudellisia syitä enemmän.

Kuvio 10. Näkemys tekijöistä, joiden vuoksi nuoret lykkäävät avioliittoa tai eivät solmi sitä lainkaan. Samaa tai täysin samaa mieltä olevat alle 50-vuotiaat vastaajat, % (N=2389-2419)

Nuoret suhtautuvat siis asennetasolla hyvin myönteisesti avioliittoihin, eivätkä näe esteitä sille, että epätydyttävä liitto voidaan purkaa, jos jompikumpi puolisoista niin haluaa. Entä missä määrin avioliitosta on tullut kokonaan rinnasteinen elämänmuoto avioliitolle, vai halutaanko avioliitto kuitenkin jossain vaiheessa 'vakinaistaa' avioliitoksi? Seurustelu ilman että pari harkitsee yhteenmuuttoa tai eläminen nk. erillissuhteessa näyttää yleistyneen myös suomalaisten pariin keskuudessa (ks. Haavio-Mannila ja Kontula 2001), mutta kuinka toivottuna tällaista parisuhteen muotoa pidetään? Yleisten asenneväittämien lisäksi vastaajilta tiedusteltiin PPA2-kyselyssä, mitä parisuhteen tai elämisen muotoa he pitävät parhaana itselleen.

Vaikka avioliitto onkin monelle ensimmäinen liitossa elämisen muoto, valtaosa haluaa kuitenkin jossain elämänvaiheessa solmia avioliiton (Taulukko 5). Valtaosa myös haluaa elää parisuhteessa, yksin elämistä piti parhaana elämisen muotona vain noin 8 prosenttia vastaajista, vanhemmista naisista hieman useampi. Parisuhteessa elämistä, mutta erillään asuen (nk. erillissuhdetta) piti parhaana elämisen muotona noin 6 prosenttia vastaajista.

Taulukko 5. Itselle paras elämisen muoto, % (N=3727)

MIEHET	18-29-vuotiaat	30-49-vuotiaat	50-69-vuotiaat	Kaikki
Yksin asuminen	5.9	7.7	9.4	7.9
Parisuhde, erillistaloudet	6.4	5.6	6.3	6.0
Avoliitto, avioliiton solmiminen myöhemmin	42.7	21.1	6.0	20.7
Avoliitto, ei avioitumissuunnitelmia	10.0	12.0	5.9	9.4
Avoliitto	32.2	52.9	71.2	54.5
Asunnon jakaminen ystävien kanssa	1.7	0.4	0.9	0.9
Muu	1.2	0.4	0.2	0.5
	100	100	100	100
NAISET				
Yksin asuminen	4.3	4.2	14.9	8.1
Parisuhde, erillistaloudet	3.8	6.2	7.9	6.3
Avoliitto, avioliiton solmiminen myöhemmin	50.8	16.2	4.6	19.4
Avoliitto, ei avioitumissuunnitelmia	5.5	10.9	4.5	7.4
Avoliitto	33.3	60.9	66.5	57.0
Asunnon jakaminen ystävien kanssa	1.5	0.4	0.3	0.6
Muu	1.0	1.1	1.3	1.2
	100	100	100	100

Lähes kaikki avoliitossa elävät vastaajat pitivät avoliittoa parhaana elämisen muotona. Kun parhaana pidettävää elämisen muotoa tarkasteltiin pelkästään niiden kohdalla, jotka eivät vastaushetkellä eläneet avoliitossa, avioituminen jossain elämänvaiheessa näyttää silti toivotuimmalta vaihtoehdolta varsinkin nuorempien vastaajien keskuudessa (Taulukko 6). Nuoremmista vastaajista vain noin 10-20 prosenttia piti avoliitossa elämistä ilman myöhemmin tapahtuvaa avioitumista parhaana elämisen muotona, ja noin 10 prosenttia olisi halunnut elää parisuhteessa niin että pari ei kuitenkaan asuisi yhdessä.

Taulukko 6. Haluttu parisuhde- tai elämänmuoto (vain ne vastaajat, jotka eivät olleet avoliitossa), % (N=1737)

		Haluttu elämänmuoto			
	Nykyinen elämäntilanne	Avioituminen jossakin elämänvaiheessa	Avoliitto, ei avioitumista	Seurustelu ilman yhteenmuuttoa	Muu (sis. yksin eläminen)
18-39-vuotiaat	Avoliitossa	78.8	19.6	1.4	0.2
	Seurustelee, ei asu yhdessä	68.2	13.6	13.6	4.5
	Ei parisuhdetta	58.1	10.3	9.8	21.8
40-69-vuotiaat	Avoliitossa	49.3	47.0	2.3	1.4
	Seurustelee, ei asu yhdessä	23.1	10.3	50.4	16.2
	Ei parisuhdetta	23.3	5.5	18.3	52.9

Vanhempien ei-avoliitossa olevien vastaajien näkemykset poikkeavat nuorempien vastaajien näkemyksistä huomattavasti. Näistä vastaajista osalla on jo kokemusta aikaisemmista liitoista, tai he ovat asuneet koko aikuiselämänsä yksin. Yksin elämiseen suhtauduttiin myönteisemmin, ja varsinkin niistä vanhemmista vastaajista, jotka eivät kyselyhetkellä seurustelleet tai eläneet parisuhteessa kenenkään kanssa, valtaosa piti yksin elämistä myös toivottuna elämän muotona. Osaltaan kyse voi olla myös sopeutumisesta ja elämäntapojen mukautumisesta nykyiseen elämäntilanteeseen. Ne vastaajat, jotka eivät eläneet parisuhteessa, tai eivät asuneet

yhdessä kumppaninsa kanssa, eivät myöskään nähneet tarvetta vakiintuneempaan parisuhteeseen. Vain noin kolmannes heistä piti avo- tai avioliittoa halutuimpana elämisen muotona. Parisuhde ilman, että pari muutti yhteen, oli toivottu elämisen muoto varsinkin niiden vanhempien vastaajien kohdalla, jotka olivat aikaisemmin eläneet avo- tai avioliitossa.

Vaikka avioliiton rinnalla muut perhe- tai elämisenmuodot ovatkin yleistyneet Suomessa, näyttää avioliiton solmiminen silti säilyttäneen paikkansa toivotuimpana parisuhteen muotona. Avioliitto halutaan solmia jossain vaiheessa, usein viimeistään silloin, kun lapsia harkitaan. Nk. erillissuhteessa eläminen ei näytä korvanneen yhdessä asumista, vain muutama prosentti suomalaisista piti tätä elämisen muotoa toivottuna vaihtoehtona. Tämänkaltainen parisuhde oli halutumpi ratkaisu niiden mielestä, joilla oli kokemusta aikaisemman liiton purkautumisesta.

3.2.3 Elämänarvot

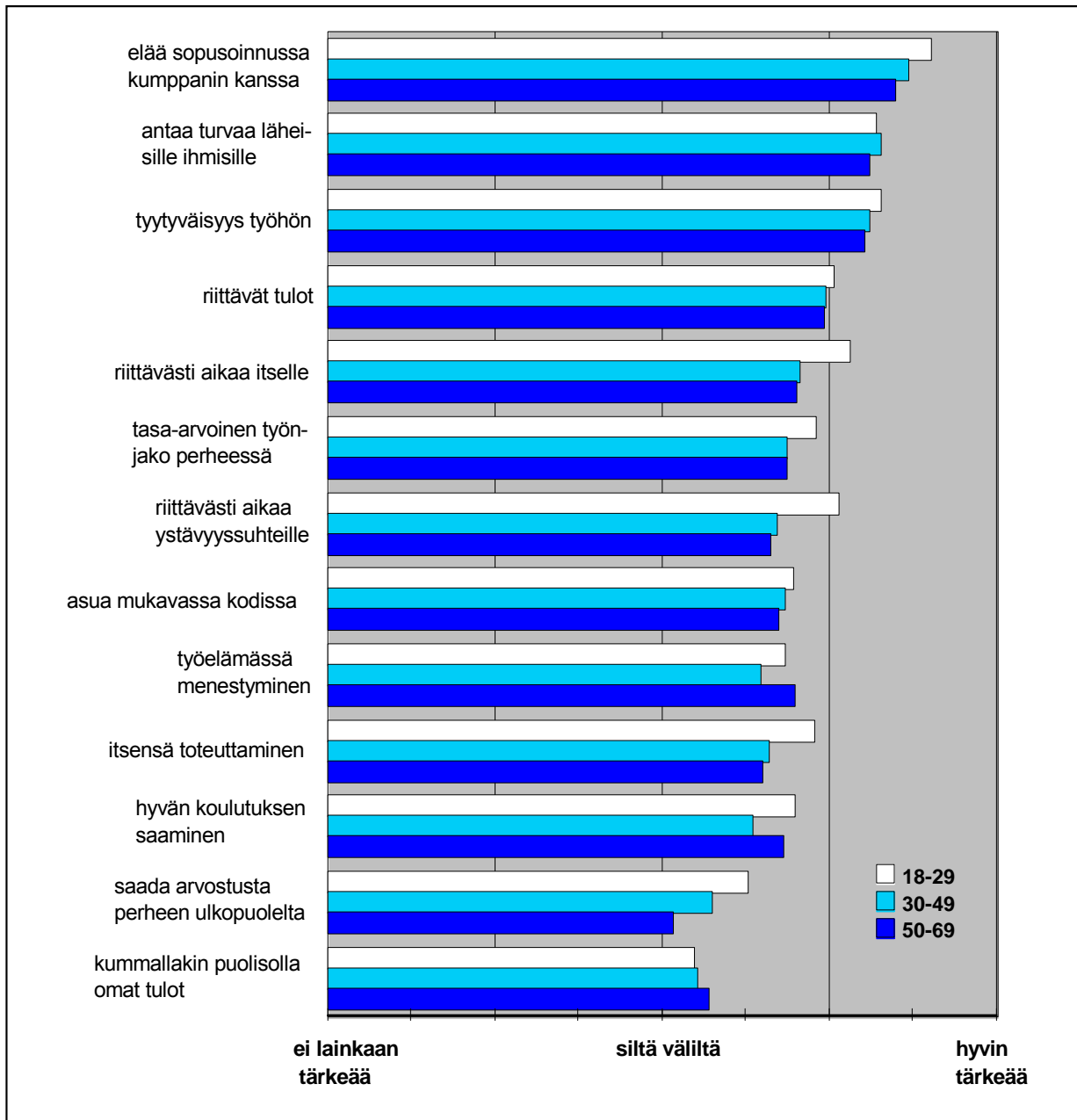
PPA2-kyselyssä selvitettiin myös suomalaisten näkemyksiä muutamista perheeseen, työhön tai omaan itseen liittyvistä asioista, jotka voivat olla ihmisille joko tärkeitä tai vähemmän tärkeitä. Perheeseen, parisuhteeseen ja läheisiin ihmissuhteisiin liittyvät asiat koettiin yleisesti hyvin tärkeiksi tai tärkeiksi elämässä. Tyytyväisyys työhön sekä riittävät tulot olivat myös suomalaisille suhteellisen tärkeitä. Tärkeänä pidettiin myös sitä että on riittävästi aikaa itselle ja omille harrastuksille, sekä aikaa ystäville. Nämä korostuivat varsinkin nuorempien vastaajien mielissä. Tasa-arvoinen työnjako perheessä näyttää olevan suomalaisille myös verraten tärkeää, vaikka perheiden toteutunut työnjako ei aina sellainen olisikaan.

Mukava koti, työelämässä menestyminen tai hyvän koulutuksen saaminen eivät nouse yhtä korkealle suomalaisten arvostuksissa kuin perheeseen tai läheisiin ihmissuhteisiin liittyvät asiat. Tyytyväisyys työhön näyttää myös olevan suomalaisille keskimäärin tärkeämpää kuin työelämässä menestyminen. Itsensä toteuttaminen ei myöskään nouse tärkeysjärjestyksessä perheen tai työtyytyväisyyden rinnalle, nuoremmille se näytti kuitenkin olevan tärkeämpää kuin vanhemmille vastaajille. Ulkopuolisten arvostus tai se, että kummallakin puolisoilla on omat tulot, eivät näyttäneet olevan suomalaisten mielissä kovin tärkeitä asioita.

Nuorten näkemykset erosivat muista vastaajista tilastollisesti merkitsevästi sen suhteen, kuinka tärkeänä pidettiin ajan riittämistä ystäville, omalle itselle ja harrastuksille. Itsensä toteuttaminen nousi myös keskeisemmälle sijalle nuorilla vanhempiin vastaajiin verrattuna. Nuoret pitivät myös muita useammin tärkeänä tyytyväisyyttä työhön sekä tasa-arvoista työnjakoa perheessä. Keski-ikäiset vastaajat (30-49-v.) puolestaan erosivat muista ryhmistä sen suhteen, missä määrin työelämässä menestyminen ja hyvän koulutuksen saaminen koettiin tärkeäksi. Heille näillä tekijöillä ei ollut yhtä suurta merkitystä kuin nuoremmille tai vastaavasti vanhemmille ikäryhmille.

Naiset pitivät perheeseen ja ihmissuhteisiin liittyviä asioita tärkeämpänä kuin miehet. Sen sijaan sukupuolten välillä ei ollut eroa sen suhteen, kuinka tärkeänä pidettiin riittäviä tuloja, mukavaa kotia, tai työelämässä menestymistä. Sekä miehet että naiset pitivät myös jossain määrin tärkeänä oman ajan löytämistä ja itsensä toteuttamista. Naisille hyvän koulutuksen saaminen, kummankin puolison omat tulot tai kotitöiden tasa-arvoinen jako olivat sen sijaan selvästi tärkeämpiä kuin miehille.

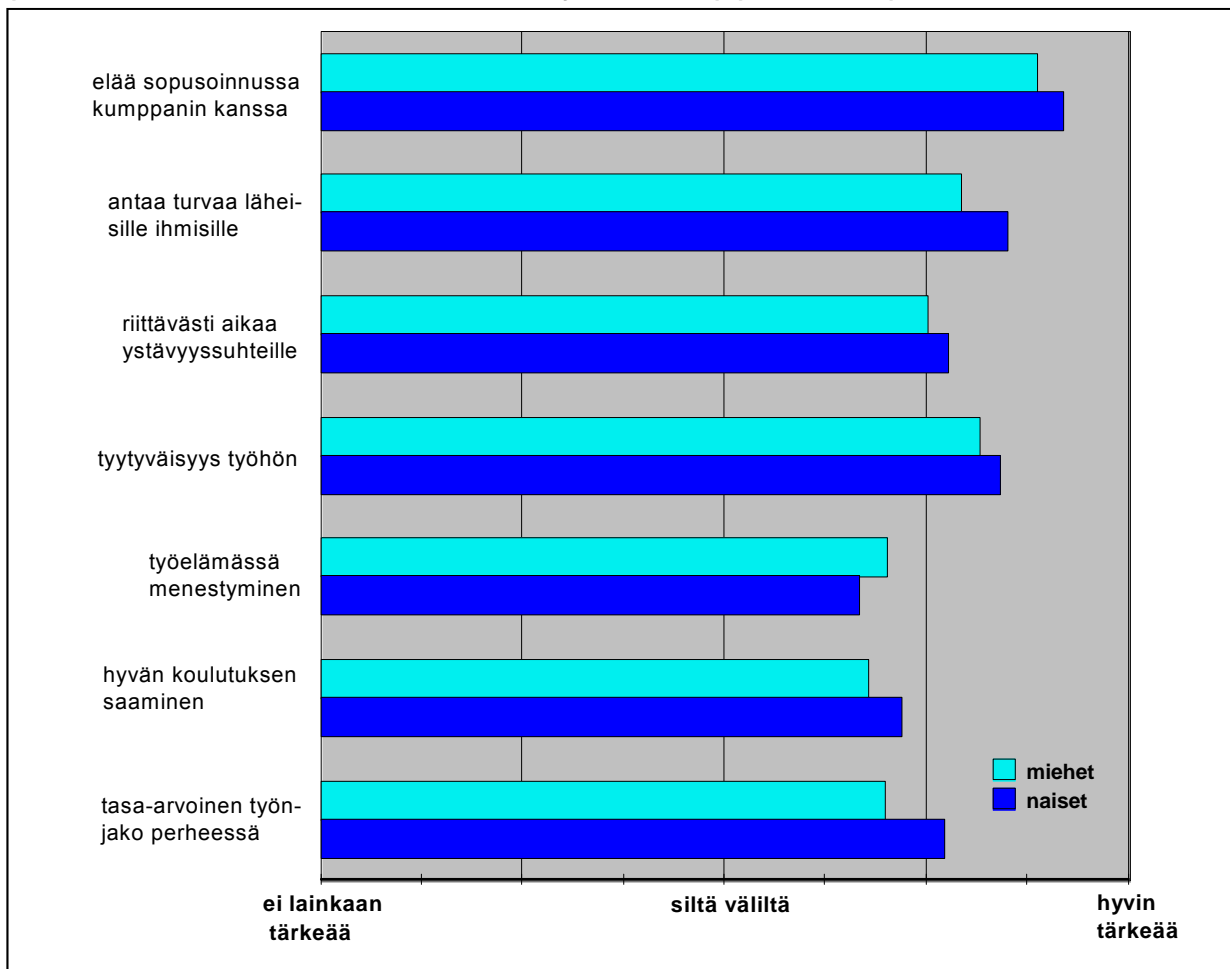
Kuvio 11. Miten tärkeitä seuraavat asiat ovat teille? (1=ei lainkaan tärkeä, 3=siltä väliltä, 5=hyvin tärkeä. Keskiarvon sijoittuminen alle 3: asiaa ei koettu kovin tärkeäksi, keskiarvon sijoittuminen yli 3: asiaa pidettiin verraten tärkeänä) (N=3708-3767)

Missä määrin sukupuolella on vaikutusta nuorten mielipiteissä? Pitävätkö nuoret miehet eri asioita tärkeinä elämässään nuoriin naisiin verrattuna? Kuviossa 12 on kuvattu nuorten vastaajien näkemyksiä sukupuolen mukaan. Tärkeänä pidetyistä asioista on valittu mukaan vain ne, joiden kohdalla sukupuolten väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä.

Nuoret naiset korostivat miehiä useammin perheeseen ja ihmissuhteisiin liittyvien asioiden tärkeyttä elämässään. Nuoret miehet ja naiset erosivat myös työhön suhtautumisessa: vaikka kummallekin sukupuolelle tyytyväisyys työhön oli tärkeämpää kuin työelämässä menestyminen, miehet arvostivat tyytyväisyyttä työhön vähemmän kuin naiset, ja työelämässä menestymistä puolestaan enemmän kuin naiset. Koulutuksen tärkeys korostuu puolestaan varsinkin nuorten naisten mielissä. Myös tasa-arvo näyttää olevan nuorille tärkeää, varsinkin nuoret naiset pitivät tärkeänä sitä, että perheessä toteutuu tasa-arvoinen työnjako.

Kuvio 12. Miten tärkeitä seuraavat asiat ovat teille? 18-29-vuotiaat vastaajat: vain ne asiat, joissa miesten ja naisten välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä. (1=ei lainkaan tärkeä, 3=siltä väliltä, 5=hyvin tärkeä) (N=751-771)

Ikäryhmien ja sukupuolten välisistä eroista huolimatta suomalaisten arvostukset näyttävät olevan melko yhdenmukaisia, ja perheen ja läheisten ihmissuhteiden merkitys korostuu materiaalisempien arvojen rinnalla. Työ ja koulutautuminen ovat tärkeitä, mutta ne eivät näytä saavan ihmisten mielissä yhtä tärkeää sijaa kuin läheiset ihmissuhteet ainakaan silloin, kun suhtautumista mitataan hyvin yleisellä tasolla.

3.3 Lastenhankinta

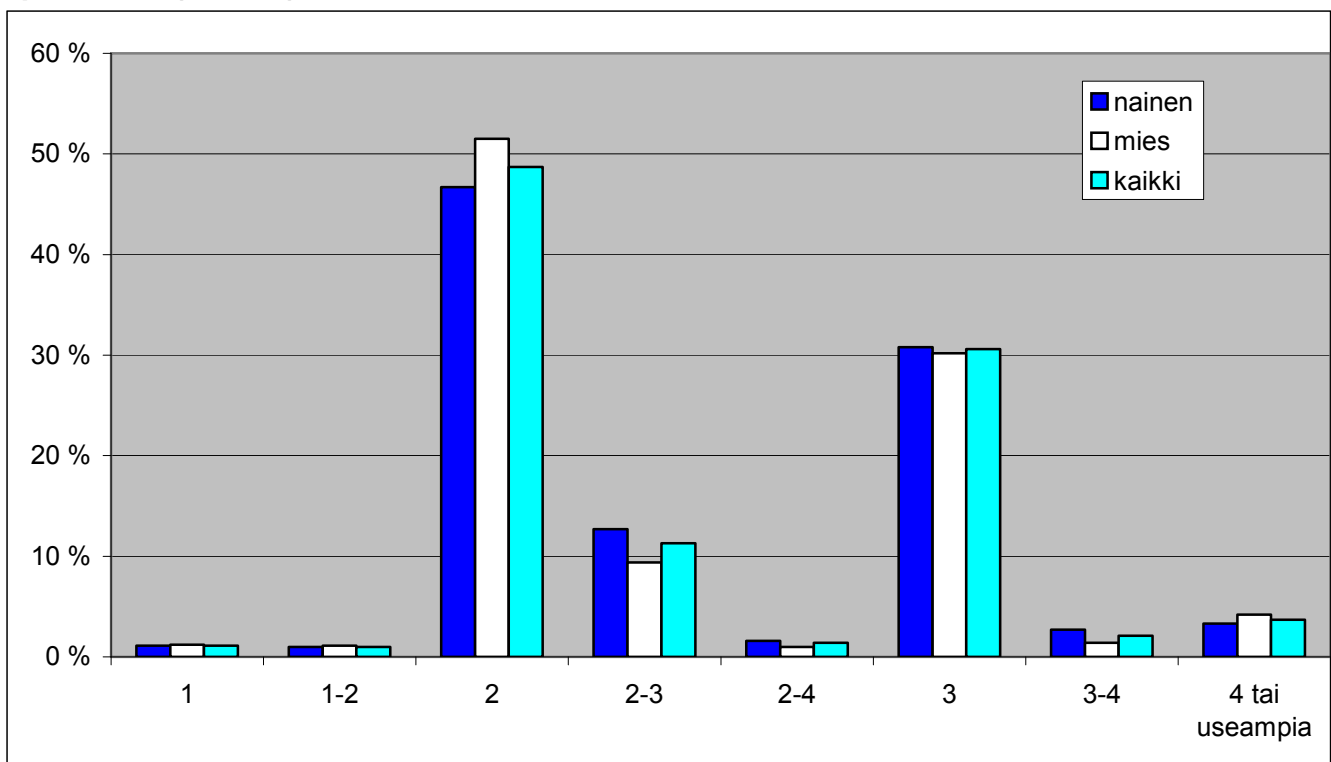
Suomessa vuosittain syntyneiden lasten lukumäärä on 1970-luvun alun jälkeen pysytellyt pääosin 60 000 ja 67 000 lapsen välillä, mutta vuonna 1994 alkanut laskeva trendi poikkesi noista luvuista alaspäin ja saavutti pohjan juuri vuonna 2002, jolloin tämä kysely tehtiin. Sinä vuonna Suomessa syntyi vain 55 555 lasta, joka oli alhaisin määrä koko itsenäisyytemme aikana (Tilastokeskus 2005). Syntyneiden lasten määrän aleneminen herätti huolta ja vilkasta keskustelua siitä, miten vanheneva Suomi pärjää: kuka hoitaa vanhukset, kuka tekee muut työt ja maksaa eläkkeet, entä miten pärjäämme maailmanlaajuisessa kilpailussa osaavasta työvoimasta. Heräsi kysymys miksi suomalaiset eivät hanki lapsia tai jos hankkivat niin hankkivat yleensä vain pari lasta.

PPA2-kyselyssä kartoitettiin vastaajien mielipiteitä yleisistä lapsilukuihanteista ja omista lapsilukutoiveista sekä lastenhankinta-aikeista ja niiden taustalla olevista syistä. Lastenhankinta-aikeita on myös käsitelty vuonna 2002 ilmestyneessä perhebarometrissä (Paajanen 2002).

3.3.1 Yleiset ihanteet ja esteet

Kun tämän kyselyn vastaajilta tiedusteltiin ”Kun etäännytte omasta tilanteestanne, ja ajattelette asiaa yleisellä tasolla, niin mikä on mielestänne nykyisin ihanteellinen lapsiluku suomalaisessa perheessä”, niin lähes puolet kaikista vastaajista piti ihanteena kahta lasta ja 30 prosenttia kolmea lasta (Kuvio 13).

Kuvio 13. Vastaajien näkemys siitä mikä olisi nykyisin ihanteellinen suomalaisen perheen lapsiluku, % (N=3688)

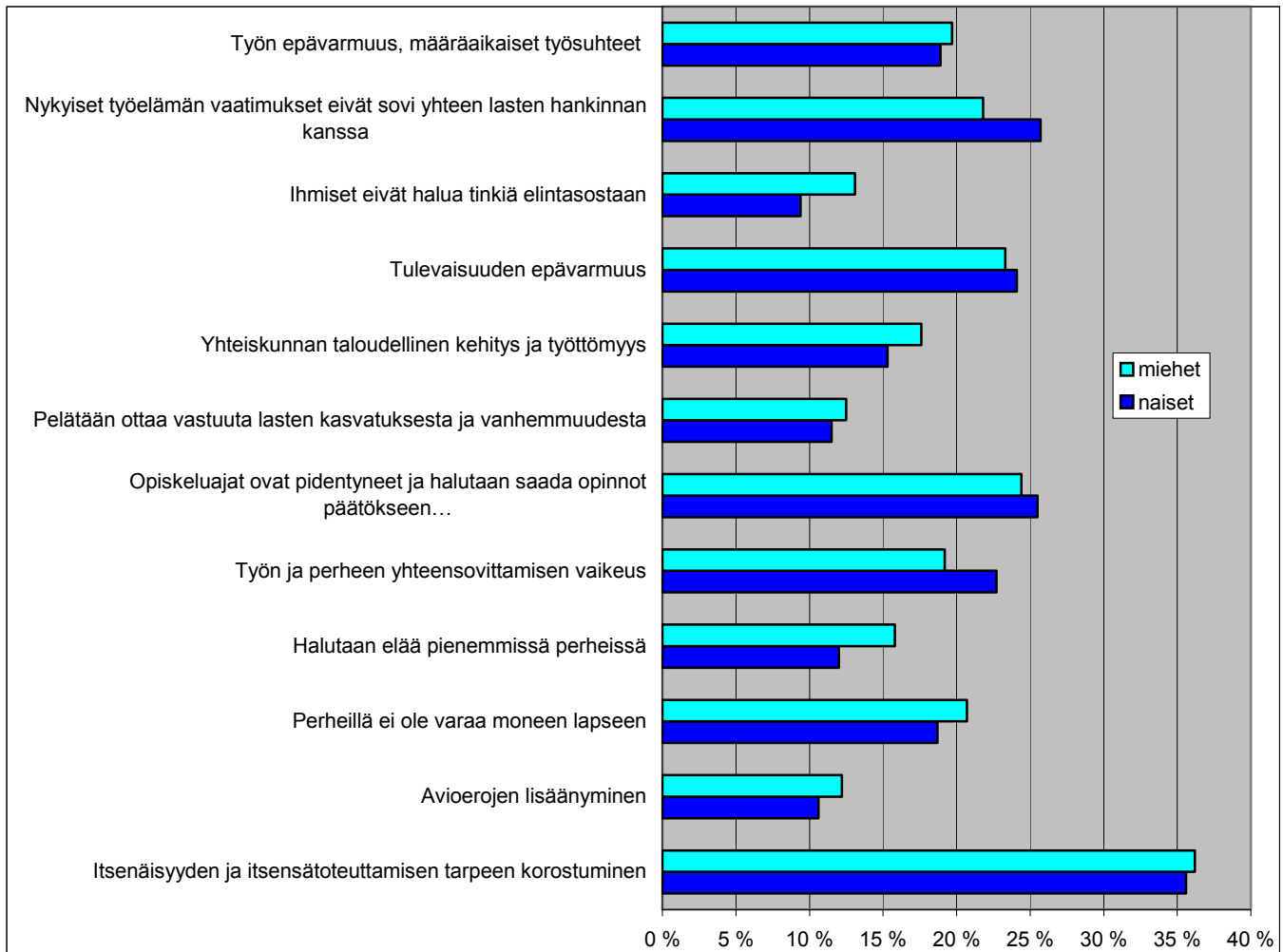
Tarkasteluun otettu mukaan vain ne vastaajien ilmoittamat luvut ja lukuvälit, jotka olivat saaneet kummaltakin sukupuolelta vähintään 10 mainintaa.

Kun asiaa tarkastellaan keskiarvona, on kyselyyn vastanneiden 18-69-vuotiaiden ilmoittama nykyisen suomalaisen perheen ihanteellinen lapsiluku 2.5 lasta. Yleisen ihanteen ja nykyisen suomalaisen perheen lapsimäärän välillä on hieman eroa. Naiset synnyttävät keskimäärin 1.7 lasta hedelmällisen ikänsä aikana ja lapsiperheissä on keskimäärin 1.8 alle 18-vuotiasta lasta (Tilastokeskus 2003c; Kartovaara & Sauli 2000). Jos katsotaan asiaa lapsen näkökulmasta, asuvat suomalaiset lapset keskimäärin 2.3-lapsisissa perheissä.

Ihanteellisena ikänä hankkia ensimmäinen lapsi pidettiin puolestaan naisille 24.9 vuotta ja miehille 26.9 vuotta. Nykyään ensi kertaa äidiksi tullaan keskimäärin 27.7-vuotiaana ja isäksi 30.1-vuotiaana (Tilastokeskus 2003c; Kartovaara & Sauli 2000).

Kun vastaajia pyydettiin valitsemaan 16 syyntä listasta kaksi mielestään tärkeintä syytä siihen, että monet eivät hanki nykyään lainkaan lapsia tai hankkivat vain yhden tai kaksi, nousi useimmin valituksi syyksi ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeen korostuminen (Kuvio 14).

Kuvio 14. Miksi monet eivät hanki lainkaan lapsia tai hankkivat vain yhden tai kaksi lasta? 12 useimmin syyksi valittua sen mukaan kuinka suuri osa (%) naisista ja miehistä oli valinnut ne kahden tärkeimmän syyn joukkoon

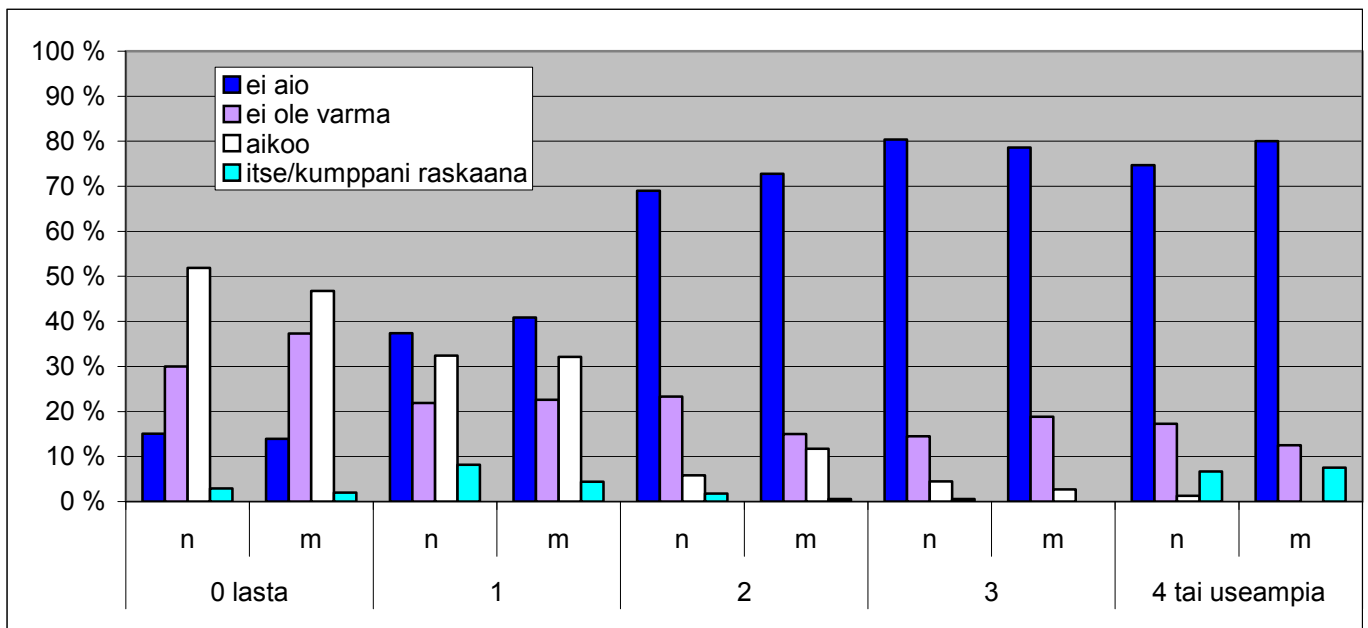
Seuraavaksi eniten syiden joukossa saivat kannatusta *opiskeluajojen piteneminen ja halu saattaa opinnot päätökseen* ennen kuin hankitaan lapsia, se *etteivät nykyiset työelämän vaatimukset sovi yhteen lasten hankinnan kanssa* ja *tulevaisuuden epävarmuus* (Kuvio 12). Naisten ja miesten välillä eroja oli siten, että naiset pitivät useammin lastenhankinnan esteinä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä tekijöitä ja pitkiä opiskeluajoja. Miehet puolestaan näkivät syinä useammin perheiden ja koko yhteiskunnan taloudelliseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä. Kuviossa 12 esitettyjen 12 eniten kannatetun syyn lisäksi vastaajille esitettiin neljä muuta syytä, joiden kannatusosuus jäi alle 10 prosentin: *lastenhoitojärjestelyjen riittämättömyys, asumisen kalleus, sitoutumisen pelko* ja *se ettei lapsilla ole perheessä enää samaa merkitystä kuin ennen*.

3.3.2 Omat lastenhankinta-aikeet ja syyt

Kyselyssä kartoitettiin ihanteellisen suomalaisen perheen lapsiluvun lisäksi vastaajien omia lastenhankinta-aikeita. Tässä luvussa tarkastellaan myös vastaajien antamia syitä sille, miksi he eivät halunneet hankkia lainkaan tai lisää lapsia.

Puolet korkeintaan 50-vuotiaista lapsettomista naisista ja hieman vajaa puolet lapsettomista miehestä aikoi hankkia tulevaisuudessa lapsia. Lapsettomissa miehistä oli enemmän epävarmoja kuin naisissa. Kyselyhetkellä vielä lapsettomia naisia, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia lainkaan oli noin 15 prosenttia ja miehiä 14 prosenttia (Kuvio 15).

Kuvio 15. 18-50-vuotiaiden miesten ja naisten lastenhankinta-aikeet oman nykyisen lapsiluvun mukaan (naiset N= 1275 ja miehet N= 879)

n= nainen, m= mies

Yhden lapsen vanhemmissa oli jo hieman enemmän niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia kuin niitä, jotka aikoivat. Epävarmoja lisälapsien hankinnasta oli niin yksilapsisten naisten kuin miestenkin joukossa noin viidesosa. Kahden lapsen vanhemmissa oli jo noin 70 prosenttia niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lisää lapsia. Epävarmoja oli naisista noin joka viides ja miehistä 15 prosenttia. Kahden lapsen vanhemmista lisää lapsia aikoi hankkia enää 12 prosenttia isistä ja 6 prosenttia äideistä. Vähintään kolmen lapsen vanhemmista jo lähes 80 prosenttia ei enää aikonut hankkia lapsia, mutta epävarmojakin löytyi niin miehistä kuin naisista noin 15 prosenttia.

Millaisia syitä vastaajat sitten pitivät tärkeinä aikeeseensa olla hankkimatta enää lapsia tulevaisuudessa tai epäröintiin lastenhankintansa suhteen? Vastaajille annettiin 26 syyntä, joista jokaiseen vastaaja otti kantaa viisiportaisella asteikolla syyntä tärkeyyden omalla kohdallaan. Lapsettomien naisten ja miesten useimmin nimeämä syy sille, miksi he epäröivät tai eivät tienneet, hankkivatko lapsia lainkaan, oli se että he asuivat yksin ja ettei heillä ollut kumppania, jonka kanssa hankkisivat lapsen. Myös oman taloudellisen tilanteen ja työn epävarmuus oli tärkeässä roolissa (Taulukko 7).

Taulukko 7. Lapsettomien 18-50-vuotiaiden miesten ja naisten neljä tärkeintä syytä sille, että epäroi tai ei tiedä hankkiiko lapsia tulevaisuudessa

Naiset			Miehet		
Syyt	n	%	Syyt	n	%
1. Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus. (N=132)	59	44.7	1. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania. (N=139)	79	56.8
2. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania. (N=133)	59	44.4	2. Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus. (N=133)	46	34.6
3. Olen liian huolissani lasten tulevaisuudesta. (N=133)	54	40.6	3. Olen liian huolissani lasten tulevaisuudesta. (N=135)	46	34.1
4. Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle. (N=130)	36	27.7	4. En tunne itseäni/puolisoani tarpeeksi kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. (N=130)	39	30.0

Asteikko: 1. erittäin tärkeä, 2. tärkeä, 3. siltä väliltä, 4. ei kovin tärkeä ja 5. ei lainkaan tärkeä, joka muutettu 3-luokkaiseksi ja taulukossa esitetty luokka a) erittäin tärkeä/tärkeä.

Taloudellisen tilanteen epävarmuus näkyi naisilla myös siinä, että nykyisen asunnon pienuus kasvavalle perheelle nähtiin tärkeänä lastenhankinnan kannalta. Huoli lasten tulevaisuudesta näkyi niin miesten kuin naistenkin vastauksissa epävarmuutta aiheuttavana tekijänä. Moni mies ei myöskään tuntenut itseään tai puolisoaan tarpeeksi kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta.

Vastaajien joukossa oli myös pieni lapsettomien ryhmä, joka ei aikonut lainkaan hankkia lapsia. Heidän syynsä poikkesivat vain hieman lastenhankinnan suhteen epäroivien, epävarmojen syistä. Yleisimmin tärkeänä esitetty syy oli tässäkin ryhmässä kumppanin puute, mutta myös oma tai kumppanin ikä (Taulukko 8).

Taulukko 8. Lapsettomien 18-50-vuotiaiden miesten ja naisten neljä tärkeintä syytä sille, että ei aio hankkia lapsia tulevaisuudessa

Naiset			Miehet		
Syyt	n	%	Syyt	n	%
1. Minä olen/kumppanini on liian vanha. (N=60)	30	50.0	1. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania. (N=45)	21	46.7
2. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania. (N=57)	28	49.1	2. Olen liian huolissani lasten tulevaisuudesta. (N=41)	18	43.9
3. En halua sitoa itseäni pieniin lapsiin. (N=55)	26	47.3	3. En halua sitoa itseäni pieniin lapsiin. (N=40)	15	37.5
4. En voisi nauttia elämästä samalla tavoin kuin nyt. (N=55)	24	43.6	4. Minä olen/kumppanini on liian vanha. (N=38)	14	36.8

Asteikko: 1. erittäin tärkeä, 2. tärkeä 3. siltä väliltä, 4. ei kovin tärkeä ja 5. ei lainkaan tärkeä, joka muutettu 3-luokkaiseksi ja taulukossa esitetty luokka a) erittäin tärkeä/tärkeä.

Tärkeitä syitä olla hankkimatta lapsia olivat myös halu olla sitomatta itseään pieniin lapsiin ja halu nauttia elämästä samalla tavalla kuin nykyisinkin.

Ne vastaajat, joilla jo oli lapsia, ilmoittivat tärkeimmiksi syiksi epärointiinsa lisälasten hankinnasta sen, ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä ja että heillä on jo niin monta lasta kuin he haluavat (Taulukko 9).

Oman taloudellisen tilanteen ja työn epävarmuus näkyi myös näissä jo vanhemmiksi tulleiden epäroinnin syissä, joskaan ei aivan niin voimakkaana kuin lapsettomilla vastaajilla. Naiset olivat myös tässä ryhmässä huolissaan lasten tulevaisuudesta ja miehillä neljännelle sijalle syylistalla nousi se, ettei kumppani halunnut enempää lapsia.

Taulukko 9. 18-50-vuotiaiden miesten ja naisten, joilla oli jo lapsia, neljä tärkeintä syytä sille, että epäroï tai ei tiedä hankkiiko lisää lapsia tulevaisuudessa

Naiset			Miehet		
Syyt	n	%	Syyt	n	%
1. Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä. (N=157)	76	48.4	1. Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä. (N=74)	27	36.5
2. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan. (N=161)	53	32.9	2. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan. (N=76)	27	35.5
3. Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus. (N=158)	46	29.1	3. Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus. (N=74)	21	28.4
4. Olen liian huolissani lasten tulevaisuudesta. (N=158)	40	25.3	4. Kumppanini ei halua enempää lapsia. (N=73)	19	26.0

Asteikko: 1. erittäin tärkeä, 2. tärkeä, 3. siltä väliltä, 4. ei kovin tärkeä ja 5. ei lainkaan tärkeä, joka muutettu 3-luokkaiseksi ja taulukossa esitetty luokka a) erittäin tärkeä/tärkeä.

Vastaajista, joilla oli jo lapsia, suurimman ryhmän muodostivat kuitenkin ne, jotka eivät enää aikoneet hankkia lisää lapsia. Varsin selkeänä ykkösenä tämän ryhmän esittämissä syissä oli se, että heillä oli jo niin monta lasta kuin he haluavat (Taulukko 10).

Taulukko 10. 18-50-vuotiaiden miesten ja naisten, joilla oli lapsia neljä tärkeintä syytä sille, että eivät aio hankkia lisää lapsia tulevaisuudessa

Naiset			Miehet		
Syyt	n	%	Syyt	n	%
1. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan. (N=469)	379	80.8	1. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan. (N=289)	238	82.4
2. Minä olen/kumppanini on liian vanha. (N=470)	334	71.1	2. Minä olen/kumppanini on liian vanha. (N=284)	154	54.2
3. En halua sitoa itseäni pieniin lapsiin. (N=437)	183	41.9	3. Kumppanini ei halua enempää lapsia. (N=273)	144	52.7
4. Terveystilani ei salli lasten hankkimista. (N=453)	164	36.2	4. En/puolisoni ei halua enää käydä läpi raskautta/synnytystä. (N=268)	102	38.1

Asteikko: 1. erittäin tärkeä, 2. tärkeä, 3. siltä väliltä, 4. ei kovin tärkeä ja 5. ei lainkaan tärkeä, joka muutettu 3-luokkaiseksi ja taulukossa esitetty luokka a) erittäin tärkeä/tärkeä.

Myös oma tai kumppanin ikä tuli monella vastaan. Moni nainen ilmoitti tärkeänä syynä myös sen, ettei halua enää sitoa itseään pieniin lapsiin, tai että terveys ei salli lisälasten hankkimista. Miehet puolestaan ilmoittivat usein syyksi aikeeseensa olla enää hankkimatta lasta sen, ettei puoliso halua enempää lapsia, tai että puoliso ei enää halunnut käydä läpi raskautta ja synnytystä.

Suomalaisten ihanteelliseksi perhekooksi näyttää vakiintuneen kaksi-kolme lasta. Suurempaa perhettä, neljää tai useampaa lasta ihannoivia on vähän, toisaalta 0- tai 1-lapsista perhettäkään ei juuri pidetä ihanteellisena perhekokona. Moni suomalainen perhe jää kuitenkin tästä ihannekoosta jälkeen, tällä hetkellä meillä syntyy keskimäärin 1.8 lasta naista kohden. Alle 50-vuotiaista lapsettomista tai 1-lapsisista vastaajista suuri osa kuitenkin suunnittelee tai ainakin harkitsee lapsen hankkimista. Epäröinnin taustalla vaikuttaa mm. sopivan kumppanin puuttuminen tai työn tai taloudellisen tilanteen epävarmuus.

3.4 Ikääntyminen

Väestön ikääntyminen on yksi suuria tulevaisuuden haasteita niin Suomessa kuin koko teollistuneessa maailmassa. Se heijastuu varsin moniin eri elämänalueisiin ja tuo mukanaan kysymyksiä, joihin on varsin pian löydettävä vastauksia kun suuret ikäluokat alkavat siirtyä eläkkeelle. PPA2-kyselyssä kartoitettiin suomalaisten näkemyksiä kahdesta tärkeästä

kysymyksestä eli kansalaisten mielipiteitä erilaisista ikääntyneiden hoivaratkaisuista ja eläkkeelle jäämisestä.

3.4.1 Eläkkeelle

Aluksi vastaajilta tiedusteltiin näkemystä omasta oletetusta sekä toivotusta eläkkeelle jäämisen iästä. Ne suomalaiset, jotka eivät vielä olleet eläkkeellä, olettivat jäävänsä eläkkeelle keskimäärin noin 62,4-vuotiaana. Miesten ja naisten arvioiden keskiarvot eivät juuri poikenneet toisistaan (Taulukko 11). Tyypillisin arvio kuitenkin molemmilla sukupuolilla oli 65 vuotta, eli sama kuin vanhuuseläkkeen ikäraja vuonna 2002.

Taulukko 11. Ei eläkkeellä olevien toiveet ja oletukset eläkkeelle jäämisiästään, vuosina (N=2959-2969)

	Naiset	Miehet	Kaikki
Suomalaisten oletus eläkkeelle jäämisiästään keskimäärin (keskiarvo)	62,5	62,3	62,4
Suomalaisten tyypillisin oletus eläkkeelle jäämisiästään (Mo)	65,0	65,0	65,0
Suomalaisten oletus eläkkeelle jäämisiästään keskimäärin (Mediaani)	63,0	63,0	63,0
Suomalaisten toive keskimääräisestä eläkkeelle jäämisiästään (keskiarvo)	58,7	57,8	58,3
Suomalaisten tyypillisin toive eläkkeelle jäämisiästään (Mo)	60,0	60,0	60,0
Suomalaisten toive keskimääräisestä eläkkeelle jäämisiästään (Mediaani)	60,0	60,0	60,0
Suomalaisten keskimääräinen eläkkeelle jäämisikä ¹ (keskiarvo)	57,6	56,4	57,0
Suomalaisten keskimääräinen eläkkeelle jäämisikä ¹ (Mediaani)	60,1	60,1	60,1

¹ Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2002

Suomalaiset toivoivat jäävänsä noin neljä vuotta aiemmin eläkkeelle kuin olettivat todellisuudessa jäävänsä (Taulukko 11). Toiveessa oli myös sukupuolten välillä eroa siten, että miehet toivoivat pääsevänsä eläkkeelle keskimäärin vuotta aiemmin kuin naiset. Tyypillisin toive eläkkeelle jäämisiästä oli kuitenkin molemmilla sukupuolilla sama, eli 60 vuotta.

län mukaan tarkasteltuna miehillä alhaisimmat odotetut eläkkeelle jäämisiät olivat 30-39-vuotiailla (Taulukko 12).

Taulukko 12. Odotetut eläkkeelle jäämisiät iän ja koulutuksen mukaan

	Naiset	Miehet
Ikä	(N=1723)	(N=1218)
18-29	62,4	62,5
30-39	62,7	61,9
40-49	62,7	62,1
50-59	61,9	62,4
60-69	63,9	64,2
Koulutus	(N=1679)	(N=1176)
Korkeintaan ammattikoulu	62,1	61,8
Ammattikorkea tai opisto	62,6	62,7
Yliopisto tai korkeakoulu	63,3	63,4

Naisilla puolestaan alhaisin oli 50-59-vuotiailla. Korkein oletettu eläkkeelle jäämisikä niin miehillä kuin naisillakin oli 60-69-vuotiailla. Tämä on sikäli odotettua, että työssä enää siinä iässä ovat terveimmät ja työkuuntoisimmat. Koulutuksen mukaan tarkasteltuna matalin oletettu eläkkeelle jäämisikä oli vähiten koulutetuilla ja korkein akateemisesti koulutetuilla. Tähän lienee yhteydessä se, että vähiten koulutettujen työ on monesti fyysisesti rankempaa ja siten työkyky voi myös heiketä aiemmin kuin korkeasti koulutetuilla vähemmän fyysistä työtä tekeillä.

Tilastollisesti merkitseviä eroja naisten eri ikäryhmien oletusten välillä oli siten, että vanhin ja toiseksi vanhin ikäryhmä poikkesivat kaikista muista ja miehillä siten, että vanhin ikäryhmä poikkesi tilastollisesti merkitsevästi 30-39-vuotiaista sekä 40-49-vuotiaista. Miehillä korkeintaan ammattikoulun käyneiden oletettu eläkkeelle jäämisikä poikkesi tilastollisesti merkitsevästi niin opisto- kuin yliopistokoulutuksenkin saaneista. Sen sijaan opisto- ja yliopistotutkinnon suorittaneiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Naisilla tilastollisesti merkitsevä ero löytyi kaikkien koulutusryhmien väliltä.

Toivottua keskimääräistä eläkkeelle jäämisikää tarkasteltaessa matalin toive naisilla oli 30-39-vuotiaiden ryhmässä ja miehillä 18-29-vuotiaiden ikäryhmässä (Taulukko 13). Korkein toive oli molemmilla vanhimmassa ikäryhmässä.

Taulukko 13. Toivottu eläkkeelle jäämisikä iän ja koulutuksen mukaan

	Naiset	Miehet
Ikä	(N=1731)	(N=1217)
18-29	58,5	55,7
30-39	57,9	56,7
40-49	58,8	58,2
50-59	59,3	59,6
60-69	62,9	63,0
Koulutus	(N=1685)	(N=1177)
Korkeintaan ammattikoulu	58,2	56,8
Ammattikorkea tai opisto	58,6	58,1
Yliopisto tai korkeakoulu	60,2	60,5

Koulutuksen mukainen tarkastelu osoitti, että matalin toivottu eläkeikä löytyi alemman koulutuksen omaavassa ryhmässä ja korkein akateemisesti koulutetuilla, aivan samoin kuin oletettujen eläkeikienkin kohdalla.

Naisilla tilastollisesti merkitsevä ero löytyi kaikkien muiden eri ikäryhmien väliltä paitsi 18-29- ja 40-49-vuotiaiden sekä 40-49- sekä 50-59-vuotiaiden väliltä, miehillä kaikkien muiden paitsi kahden nuorimman ikäryhmän toiveet poikkesivat toisistaan. Koulutuksen mukaan tarkasteltuna naisilla yliopisto- ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden toive poikkesi muiden koulutusryhmien toiveista ja miehillä tilastollisesti merkitsevä ero löytyi kaikkien koulutusryhmien väliltä.

Monet ihmiset ovat olleet viime vuosina huolissaan siitä, että julkinen valta ei pystyisikään kustantamaan eläkkeitä kun he jäävät eläkkeelle. Niinpä tiedustelimme suomalaisilta myös niitä keinoja, joilla julkinen valta voisi rahoittaa eläkkeet tulevaisuudessa. Valmiista vastausvaihtoehdoista suosituimmiksi keinoiksi nousivat tuloverojen ja sosiaalimaksujen korottaminen sekä varhaiseläkejärjestelmien lopettaminen (Taulukko 14).

Taulukko 14. Suomalaisten kannatus kuudelle eri keinolle, joita julkinen valta voisi käyttää eläkkeiden rahoittamiseksi. Jokainen vastaaja saattoi valita kaksi mielestään sopivinta keinoa.

Keinot:	n	%
1) Tuloverojen tai sosiaalimaksujen korottaminen	1766	28,4
2) Varhaiseläkejärjestelmän lopettaminen	1344	21,6
3) Eläkeiän nostaminen	1222	19,6
4) Eläkkeen ja muiden vanhuuteen liittyvien etuuksien sitominen lasten lukumäärään: mitä useampia lapsia, sitä suurempi eläke/etuus	1028	16,5
5) Eläkeläisille maksettavien eläkkeiden alentaminen	548	8,8
6) Lasten velvoittaminen huolehtimaan ikääntyvistä vanhemmistaan taloudellisesti	320	5,1
Yhteensä:	6228	100,0

Eläkkeiden alentamista ja lasten velvoittamista huolehtimaan ikääntyvistä vanhemmistaan kannatti hyvin harva vastaaja.

Logistisen regressioanalyysin mukaan tarkasteltuna tuloverojen tai sosiaalimaksujen korottamisen kannalla oli muita useammin 50-59-vuotiaiden ikäryhmä ja harvimmin vanhin 60-69-vuotiaiden ikäryhmä. Koulutuksen määrän tai sukupuolen mukaisia eroja ei kannatuksessa sen sijaan ollut. Mitä koulutetumpia vastaajat olivat, sitä useammin he kannattivat varhaiseläkejärjestelmien lopettamista. Myös vanhin 60-69-vuotiaiden ikäryhmä kannatti varhaiseläkejärjestelmän lakkauttamista muita useammin ja 50-59-vuotiaat vastustivat. Tämä on sikäli hyvin ymmärrettävää, että vanhimmasta ikäryhmästähän jo yli 80 prosenttia oli eläkkeellä ja 50-59-vuotiaat olivat itse sitä joukkoa, jotka olisivat juuri pian jäämässä eläkkeelle. Eläkeiän nostamista sen sijaan kannattivat miehet sekä tämä iäkkäin, suuressa määrin eläkkeellä jo oleva 60-69-vuotiaiden ikäryhmä. Myös koulutuksen määrän kasvaessa kasvoi eläkeiän nostamisen kannatus. Mitä vanhempia ja koulutetumpia vastaajat olivat, sitä vähemmän he kannattivat sitä, että eläkkeet ja muut vanhuuteen liittyvät etuudet sidottaisiin lasten lukumäärään.

3.4.2 Hoivaratkaisut

Ikääntyneen väestön määrän kasvaessa lisääntyy myös hoivan tarve. Siitä kenen tulisi pitää huoli ikääntyneiden hoivasta ja hoidosta on monia erilaisia näkemyksiä. Tämän kyselyn vastaajilta tiedusteltiin väitelauseiden avulla kenen heidän mielestään tuli pitää huolta yleensä ikääntyneistä ihmisistä ja miten hoiva ratkaistaan sitten, kun ikääntynyt henkilö tarvitsee jatkuvasti pientä päivittäistä apua.

Suomalaiset kannattavat yhteiskunnan vastuuta vanhusten hoivassa. Peräti reilu neljä viidestä vastaajasta oli sitä mieltä, että yhteiskunnan tulisi pitää huolta vanhuksista luomalla asianmukaisia laitoksia ja palveluja ja vajaa viidesosa sitä mieltä, että iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa (Taulukko 15). Toisaalta lähes kaksi viidestä vastaajasta koki, että iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa ainoastaan silloin jos kukaan perheenjäsen ei voi huolehtia heistä. Lähes kaksi viidestä vastaajasta oli kuitenkin sitä mieltä, että jos ihmisellä on pieniä lapsia, ei hänen voida silloin odottaa pitävän huolta myös ikääntyvistä vanhemmistaan.

Lähes kolmasosan mielestä lasten tulisi pitää huolta vanhuksista, mutta yleisesti sukulaisten velvollisuutena sitä piti vain noin joka viides. Vastaavasti lähes neljäsosa koki, ettei lasten velvollisuus ole huolehtia ikääntyvistä vanhemmistaan. Kaksi viidestä vastaajasta oli itse valmiita pyytämään ikääntyneen vanhempansa luokseen asumaan, jos tämä olisi avun tarpeessa. Yleisesti ikääntyneiden kanssa yhdessä asumista halusi vain 12 prosenttia vastaajista.

Taulukko 15. Suomalaisen mielipiteitä ikääntyneiden ihmisten hoivasta, % (N=3704-3776)

	Täysin samaa mieltä/ samaa mieltä %	Ei samaa eikä eri mieltä %	Eri mieltä/ täysin eri mieltä %	Yhteensä % (N)
a) Pääasiassa yhteiskunnan tulisi pitää huolta vanhuksista luomalla asianmukaisia laitoksia ja palveluja	84,2	11,6	4,2	100,0 (3776)
b) Lasten tulisi pitää huolta vanhuksista	31,7	40,2	28,1	100,0 (3744)
c) Sukulaisten velvollisuus on pitää huolta vanhuksista	19,0	36,2	44,9	100,0 (3722)
d) Haluaisin, että ikääntyvät vanhempani asuisivat luonani	12,0	35,2	52,8	100,0 (3704)
e) Jos jompikumpi ikääntyvä vanhempani olisi avun tarpeessa, pyytäisin hänet luokseni asumaan	42,4	32,6	25,0	100,0 (3709)
f) Jos ihmisellä on pieniä lapsia, ei pitäisi odottaa hänen huolehtivan myös ikääntyvistä vanhemmistaan	43,6	34,5	21,8	100,0 (3740)
g) Iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa ainoastaan silloin, kun kukaan perheenjäsen ei voi huolehtia heistä	38,0	28,8	33,2	100,0 (3760)
h) Iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa	17,5	41,4	41,0	100,0 (3751)
i) Lasten velvollisuus ei ole huolehtia ikääntyvistä vanhemmistaan	23,6	33,5	42,9	100,0 (3756)

Vastaajan sukupuolella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä hoivaratkaisuja koskeviin mielipiteisiin. Sen sijaan koulutus ja ikä olivat yhteydessä mielipiteisiin varsin voimakkaasti (Taulukko 16 ja 17).

Taulukko 16. Kenen tulisi huolehtia ikääntyneistä ihmisistä? Suomalaisen mielipiteet iän ja koulutuksen mukaan. Varianssianalyysin tulokset keskiarvoina ja merkitsevyyksinä

	Pääasiassa yhteiskunnan tulisi pitää huolta vanhuksista luomalla asianmukaisia laitoksia ja palveluja	Lasten tulisi pitää huolta vanhuksista	Sukulaisten velvollisuus on pitää huolta vanhuksista	Jos ihmisellä on pieniä lapsia, ei pitäisi odottaa hänen huolehtivan myös ikääntyvistä vanhemmistaan	Iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa ainoastaan silloin, kun kukaan perheenjäsen ei voi huolehtia heistä	Lasten velvollisuus ei ole huolehtia ikääntyvistä vanhemmistaan
Ikä	***	***	***	***	***	***
18-29	1.22	1.78	1.92	1.89	2.04	2.32
30-39	1.24	1.89	2.11	1.86	2.05	2.25
40-49	1.23	2.00	2.30	1.79	1.97	2.22
50-59	1.17	2.08	2.48	1.71	1.96	2.10
60-69	1.15	2.12	2.57	1.62	1.79	2.07
Koulutus	**	***	*		***	***
korkeintaan ammattikoulu	1.18	1.98	2.28	1.76	1.88	2.14
opisto/ammattikorkea	1.24	2.00	2.27	1.80	2.03	2.23
yliopisto/korkeakoulu	1.22	1.85	2.19	1.83	2.16	2.33

Mielipideasteikko: 1= täysin samaa mieltä/samaa mieltä, 2= ei samaa eikä eri mieltä, 3= eri mieltä/täysin eri mieltä
Tilastolliset merkitsevyydet: p≤.001= ***, p≤.01= **, p≤.05=*

Vanhin ikäryhmä (Taulukko 16) oli useimmin sillä kannalla, että yhteiskunnan tulisi pitää huolta ikääntyneistä ylläpitämällä laitoksia ja palveluja, eikä vanhuksista huolehtiminen ole lasten velvollisuus. Toisaalta vanhainkodissa asumista kannatettiin useimmin juuri vanhimman

ikäryhmän keskuudessa ainoastaan siinä tapauksessa jos kukaan perheenjäsen ei voi huolehtia heistä. Nuorimmat kannattivat useammin sitä, että lasten ja muiden sukulaisten tulisi pitää huolta vanhuksista, joskaan ei pitäisi olettaa tätä silloin jos vanhuksen lapsella itsellään on vielä pieniä lapsia.

Missä ikääntyneiden ihmisten sitten tulisi asua? Vanhimman ikäryhmän vastaajat halusivat useimmin, että ikääntyneet vanhemmat asuisivat heidän luonaan, nuorimmat puolestaan pyytäisivät vanhempansa luokseen asumaan useimmin vain silloin jos nämä olisivat avun tarpeessa (Taulukko 17).

Taulukko 17. Suomalaisen mielipiteitä iäkkäiden ihmisten asumista koskevista ratkaisuista. Iän ja koulutuksen yhteys mielipiteisiin varianssianalyysin mukaan keskiarvoina ja tilastollisina merkitsevyysinä

	Haluaisin, että ikääntyvät vanhempani asuisivat luonani.	Jos jompikumpi ikääntyvä vanhempani olisi avun tarpeessa, pyytäisin hänet luokseni asumaan.	Iäkkäiden ihmisten tulisi asua vanhainkodissa.
Ikä	**	***	*
18-29	2.48	1.70	2.22
30-39	2.43	1.85	2.25
40-49	2.41	1.84	2.29
50-59	2.37	1.88	2.23
60-69	2.35	1.89	2.19
Koulutus	*		***
korkeintaan ammattikoulu	2.38	1.83	2.19
opisto/ammattikorkea	2.43	1.82	2.29
yliopisto/korkeakoulu	2.47	1.85	2.32

Mielipideasteikko: 1= täysin samaa mieltä/samaa mieltä, 2= ei samaa eikä eri mieltä, 3= eri mieltä/täysin eri mieltä
Tilastolliset merkitsevyydet: $p \leq .001 = ***$, $p \leq .01 = **$, $p \leq .05 = *$

Iäkkäiden ihmisten asumista vanhainkodissa kannattivat useimmin 60-69-vuotiaat ja sitä vastustivat 40-49-vuotiaat sekä eniten koulutetut, eli akateemisen koulutuksen saaneet henkilöt. Vähiten koulutetuissa oli eniten niitä, jotka halusivat, että ikääntyneet vanhemmat asuisivat heidän luonaan.

Vastaajilta tiedusteltiin myös sitä, kenelle he katsoivat kuuluvan ikääntyneelle henkilölle jatkuvan pienen päivittäisen avun antamisen. Vastauksissa korostui julkisen sektorin ja puolison apu. Jopa neljä viidestä vastaajasta näki pieneen päivittäiseen jatkuvaan avuntarpeeseen vastaamisen kuuluvan näille tahoille (Taulukko 18). Puolet vastaajista näki vastuun olevan osittain myös lapsilla.

Taulukko 18. Kenelle kuuluu pieni jatkuva päivittäinen ikääntyneen henkilön avustaminen? Täysin samaa mieltä ja samaa mieltä olevien osuudet sukupuolen, iän ja koulutustason mukaan (%)

	Puolisolle/ kumppanille	Lapsille	Muille sukulaisille	Ystäville/ naapureille	Julkiselle sektorille	Vapaaehtois- organisaatiolle	Kirkolle	Yksityis- sektorille maksusta
Kaikki	79.0	50.3	15.1	12.8	83.3	29.4	24.5	40.1
Sukupuoli		*	*			***		***
naiset	80.3	52.1	16.5	13.7	83.6	32.6	25.0	43.4
miehet	77.3	48.0	13.3	11.7	82.8	25.3	24.0	35.7
Ikä	***	***	***	***		***	***	***
18-29	79.4	59.8	26.6	18.0	86.5	41.4	26.7	44.9
30-39	78.5	55.1	21.5	17.9	84.4	35.5	28.2	43.9
40-49	75.9	49.3	11.2	11.5	82.0	25.4	22.1	41.9
50-59	78.1	45.1	9.2	8.7	81.9	22.4	25.4	34.2
60-69	85.2	39.5	4.9	6.4	81.3	20.9	18.7	34.7
Koulutus	***	***	*	***	*		*	***
kork. ammattikoulu	76.0	47.0	13.4	10.7	82.0	28.2	22.8	35.5
opisto/ammattikorkea	80.4	51.7	16.4	13.5	84.6	30.1	26.6	43.3
yliopisto/korkeak.	87.7	59.1	17.7	16.9	87.2	31.5	26.9	48.7

Tilastolliset merkitsevyydet: $p \leq .001 = ***$, $p \leq .01 = **$, $p \leq .05 = *$

Kaksi viidestä vastaajasta oli valmis yksityisen palveluyrittäjän käyttöön eli maksamaan palveluista. Naiset olivat miehiä valmiimpia käyttämään erityisesti vapaaehtoisorganisaatioiden sekä yksityisten palveluntuottajien palveluja ikääntyneiden henkilöiden auttamisessa.

Myös iällä ja koulutustasolla oli yhteyttä vastaajien mielipiteisiin. Vanhin vastaajaryhmä, 60-69-vuotiaat, näki pienen päivittäisen ikääntyneen ihmisen avustamisen kuuluvan muita ikäryhmiä useammin puolisolle ja muita harvemmin kirkolle. Sen sijaan mitä enemmän vastaajalla oli ikää, sitä harvemmin hän kannatti niin lasten, muiden sukulaisten, ystävien ja naapureiden kuin vapaaehtoisorganisaatioiden ja yksityisten palveluntuottajienkin antamaa apua. Julkisen sektorin antamaa apua kannattivat kaikki ikäryhmät hyvin voimakkaasti. Koulutuksen kasvaessa erityisesti puolison, lasten, ystävien ja naapurien sekä yksityisen sektorin kannatus avunantajana kasvoi. Tämä voi kertoa monesta asiasta, kuten koulutetumpien vastaajien paremmasta mahdollisuudesta maksaa palveluista ja vaatavuudesta sekä siitä, että heillä useammin kenties myös on puoliso hoitamassa. Eliniän ja terveydenhän on todettu olevan korkeampi koulutetumpien joukossa.

3.5 Perheiden tukimuodot

Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen –kyselyssä tiedusteltiin suomalaisten näkemyksiä erilaisista perheiden tukimuodoista ja perhepoliittisista etuuksista. Näistä tuloksista on ilmestynyt jo aikaisemmin Väestöliiton Perhebarometri 2004, Perhepolitiikka käännekohtassa (Kontula 2004). Yksittäisten perhepoliittisten tukimuotojen kannatuksen osalta tässä esitetään kyselyn tuloksista vain lyhyt koonnos.

3.5.1 Perhepoliittisten tukimuotojen kannatus

Väestöliiton Perhebarometrissa vuonna 2004 (Kontula 2004) sekä vuonna 2002 (Paajanen 2002) on käsitelty laajemmin suomalaisten näkemyksiä erilaisista perhepoliittisista tukimuodoista. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 19) on koottu lapsettomien nuorten aikuisten ja lapsiperheiden näkemyksiä erilaisista perheiden tukimuodoista.

Taulukko 19. Perhepoliittisten tukimuotojen kannatus lapsettomien nuorten aikuisten ja lapsiperheiden keskuudessa (%). (N=2731-2764)

(Niiden vastaajien osuus, jotka kannattivat ehdottomasti tai kannattivat esitettyä keinoa)

	18-35-v., lapsettomat	18-54-v., 1 lapsi	18-54-v., 2+ lasta	Kaikki, 18-54-v.
Työelämän joustavoittaminen				
Joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille	77	85	87	83
Enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille	72	81	84	79
Osa-aikatyömahdollisuuksien järjestäminen niille, jotka haluaisivat huolehtia hoivaa tarvitsevasta lähiomaisestaan	82	88	89	86
Lasten kotihoito ja kotihoidon tuki				
Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin, vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kuin nämä ovat pieniä	71	82	84	78
Lasten kotihoidontuen laajentaminen ulottamalla hoitorahan maksu nykyisestä alle 3-vuotiaista kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin	55	64	69	62
Lasten hoitoon käytetyn ajan ottaminen huomioon eläkekertymää laskettaessa	63	74	82	73
Kotona lastaan hoitaneiden työhön paluun helpottaminen järjestämällä heille koulutusta ja työllistymiskursseja	73	72	74	73
Lapsiperheiden verotus ja suorat tulonsiirrot				
Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia	65	87	90	78
Tulojen perusteella maksettava avustus lapsiperheille	63	73	72	69
Lapsilisän huomattava korotus (esim. noin 67 eurolla kuukaudessa)	62	71	72	66
Lapsilisän maksaminen 20. ikävuoteen asti, mikäli lapsi opiskelee ja asuu kotona	51	62	75	63
Vanhempainvapaa				
Paremmat vanhempainlomajärjestelyt työssäkäyville naisille, jotka saavat lapsen	80	78	73	74
Vanhempainpäivärahan korotus nykyisestä noin 65%:sta 80%:iin ansiotuloista	70	72	69	68
Vanhempainloman jatkaminen vain isille tarkoitetulla nk. isäkuukaudella	48	48	45	45
Päivähoito				
Lastenhoitomahdollisuuksia koulua käyville lapsille ennen koulupäivää, koulupäivän jälkeen ja lomien aikana	66	80	78	74
Paremmat päivähoitomahdollisuudet alle kolmivuotiaille lapsille	67	68	61	64
Paremmat päivähoitomahdollisuudet kolmivuotiaista kouluikäisille	76	80	75	76
Päivähoitomaksujen alentaminen 20%:lla nykyisestä	62	61	56	58
Syntyvyyden kohottaminen				
Lapsen syntymän yhteydessä maksettava avustus	58	62	60	59
Verohelpotusten myöntäminen niille, jotka hankkivat ensimmäisen lapsensa ennen 25. ikävuotta	28	32	38	34
Muut tukimuodot				
Koulutusmenojen huomattava alentaminen	37	42	45	42
Parempia asuntoja lapsiperheille	44	56	59	53
Vanhusta kotona hoitavalla maksettavan tuen (omaishoidontuki) huomattava korotus	77	85	89	83

Nuorten (vielä) lapsettomien aikuisten näkemyksissä korostuvat työelämän joustavoittamiseen ja vanhempainvapaajärjestelyihin liittyvät perhepoliittiset keinot. Työn joustavoittaminen, osa-aikatyö sekä vanhempainvapaan kehittäminen samoin kuin hieman vanhempien lasten päivähoitomahdollisuuksien parantaminen nousevat heillä eniten kannatusta saaneiden perhepoliittisten toimenpiteiden joukkoon. Lapsiperheellisten vastaajien mielipiteissä työn joustavuuden ja osa-aikatyön ohella lapsiperheiden verotuksen keventäminen saa suurimman kannatuksen. Lapsiperheet kannattavat voimakkaasti myös kotihoidontukijärjestelmää ja sen kehittämistä samoin kuin pienten koululaisten iltapäivähoitomahdollisuuksien kehittämistä.

Suorien tulonsiirtojen ohella perheet haluaisivat kanavoida lapsiperheiden tukea verotuksen kautta. Verosta tehtävät vähennykset saavat kannatusta varsinkin monilapsisten perheiden kohdalla. Lapsilisän ulottaminen täysi-ikäisiin ja opiskeleviin lapsiin saa myös kannatusta 2+ lapsiperheiden keskuudessa. Lapsista aiheutuvat kustannukset tuntuvat usein suurilta niissä perheissä, joissa lapsia on useampia ja nämä ovat jo kouluikäisiä.

Päivähoitomahdollisuuksien parantamisen kannatus vähenee lapsiluvun myötä ja vastaavasti kotihoidontukijärjestelmän kannatus kasvaa. Päivähoitomahdollisuuksien kehittämistoive koskee ehkä enemmänkin päivähoiton järjestämistapaa (päiväkoti/perhepäivähoito, päivähoiton aukioloajat ym.) kuin päivähoitosta perheille aiheutuvia kustannuksia: päivähoitomahdollisuuksien parantamista varsinkin vähän vanhempien lasten kohdalla kannattaa lähes neljä viidestä vastaajasta, kun päivähoitomaksujen alentamista enää kolme viidestä. Vanhempainvapaajärjestelmän kehittäminen ei myöskään saa yhtä suurta kannatusta niiden perheiden keskuudessa, joilla on jo useampia lapsia kuin lapsettomien tai 1-lapsisten vastaajien keskuudessa. Suomalaiset eivät myöskään näytä syttyvän isien perhevapaamahdollisuuksien kehittämiseksi. Vain alle puolet vastaajista kannatti vanhempainvapaakauden jatkamista vain isille suunnatulla nk. isäkuukaudella.

Nykymuotoiset perhepoliittiset keinot ja niiden kehittäminen näyttävät saavan suurta kannatusta suomalaisten mielissä. Työelämän vaatimusten kiristymisen myötä varsinkin työhön liittyvät joustotoiveet ja osa-aikatyön kannatus nousee selvästi esiin myös tässä kyselyssä. Sen sijaan suoraan syntyvyyden lisäämiseen tähtäävät toimet, joilla kannustettaisiin hankkimaan lapsia nykyistä selvästi aikaisemmin (verohelpotusten myöntäminen alle 25-vuotiaille ensisynnyttäjiille) eivät saa juurikaan kannatusta. Vaikka perheiden tukemista pidetään tärkeänä ja syntyvyyden alenemista huolestuttavana, ei lapsiperheiden tukea haluta kanavoida sellaisten keinojen kautta, jotka selvästi pyrkivät ohjaamaan perheiden lasten hankintaa tai sen ajoittamista.

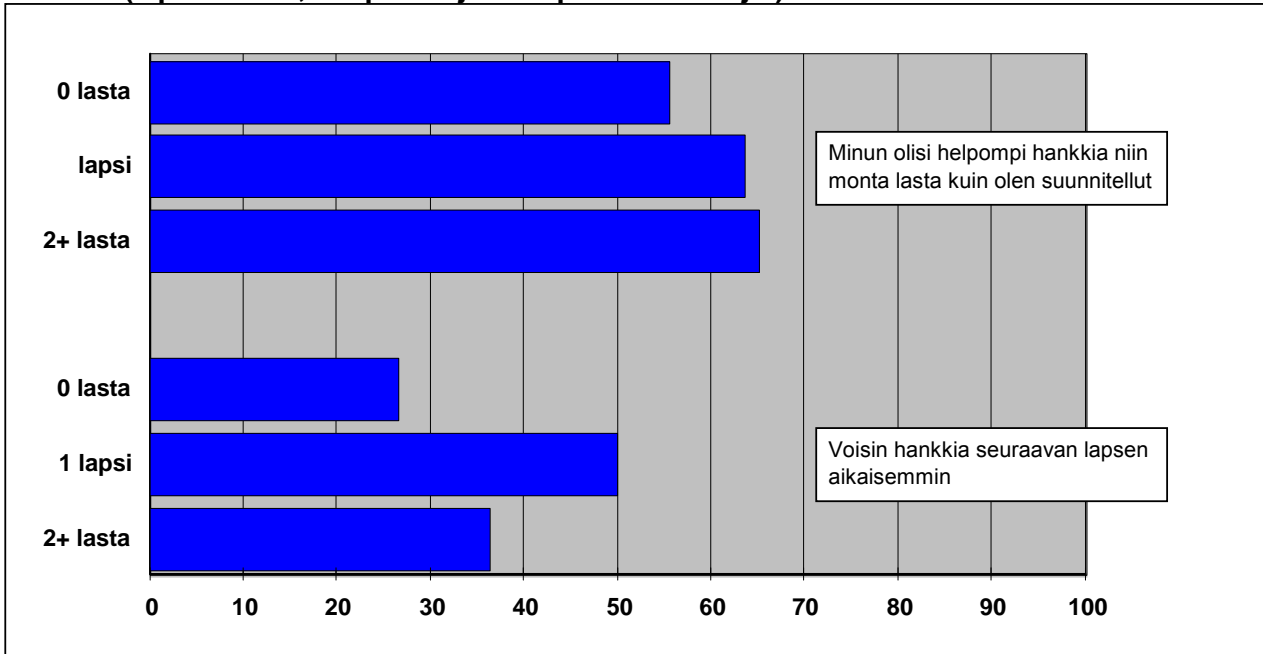
3.5.2 Perhepoliittisten keinojen vaikutus lastenhankinta-aikeisiin

PPA2-tutkimuksessa haluttiin myös selvittää sitä, miten perhepoliittisten tukimuotojen kehittäminen on yhteydessä suomalaisten lastenhankinta-aikeisiin. Jos ihmisten toivomia perhepoliittisia uudistuksia toteutettaisiin, olisiko sillä vaikutusta heidän lastenhankinta-aikeisiinsä? Tarkastelu kohdistetaan vain naisvastaajiin.

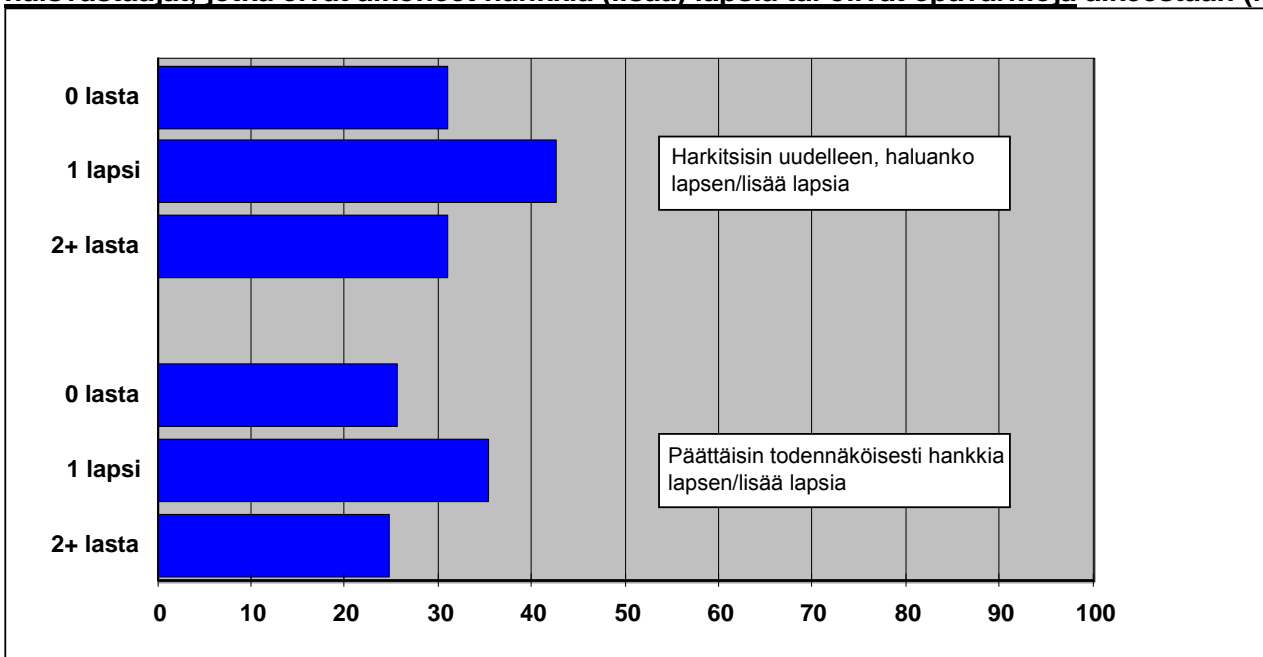
Tulosten perusteella (Kuviot 16 ja 17) suomalaiset naiset näyttäisivät uskovan varsin voimakkaasti perhepoliittisten uudistusten vaikutukseen omassa elämässään. Jopa 60 prosenttia niistä 20-44-vuotiaista naisista, jotka suunnittelivat lapsen hankintaa, oli sitä mieltä, että heidän kannattamansa perhepoliittiset keinot edistäisivät lapsen hankintaa ja heidän olisi helpompaa hankkia niin monta lasta kuin olivat suunnitelleet. Vastaajista 30-50 prosenttia aikaistaisi seuraavan lapsen hankintaa. On kuitenkin huomattava, että nämä vastaajat olivat jo alunperin ilmaisseet suunnittelevansa lapsen hankintaa – heille perhepoliittisen tuen lisääminen

siten ehkä vain vahvistaa jo tehtyä päätöstä. Perhepoliittisten tukimuotojen vaikutusta voidaan ehkä paremmin arvioida niiden naisvastaajien kohdalla, jotka eivät enää aikoneet hankkia lisää lapsia, tai suhtautuivat epäroiden lasten hankintaan. Missä määrin perhetukien lisääminen muuttaisi heidän näkemyksiään?

Kuvio 16. Olisiko toivomallanne perhepoliittisella tukimuodolla vaikutusta lastenhankinta-aikeisiin? Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus (%). Vain ne 20-44-vuotiaat naisvastaajat, jotka aikovat hankkia lapsia tai olivat epävarmoja aikeestaan (N=506), lapsiluvun mukaan (lapsettomat, 1-lapsiset ja 2+ lapsiset vastaajat)

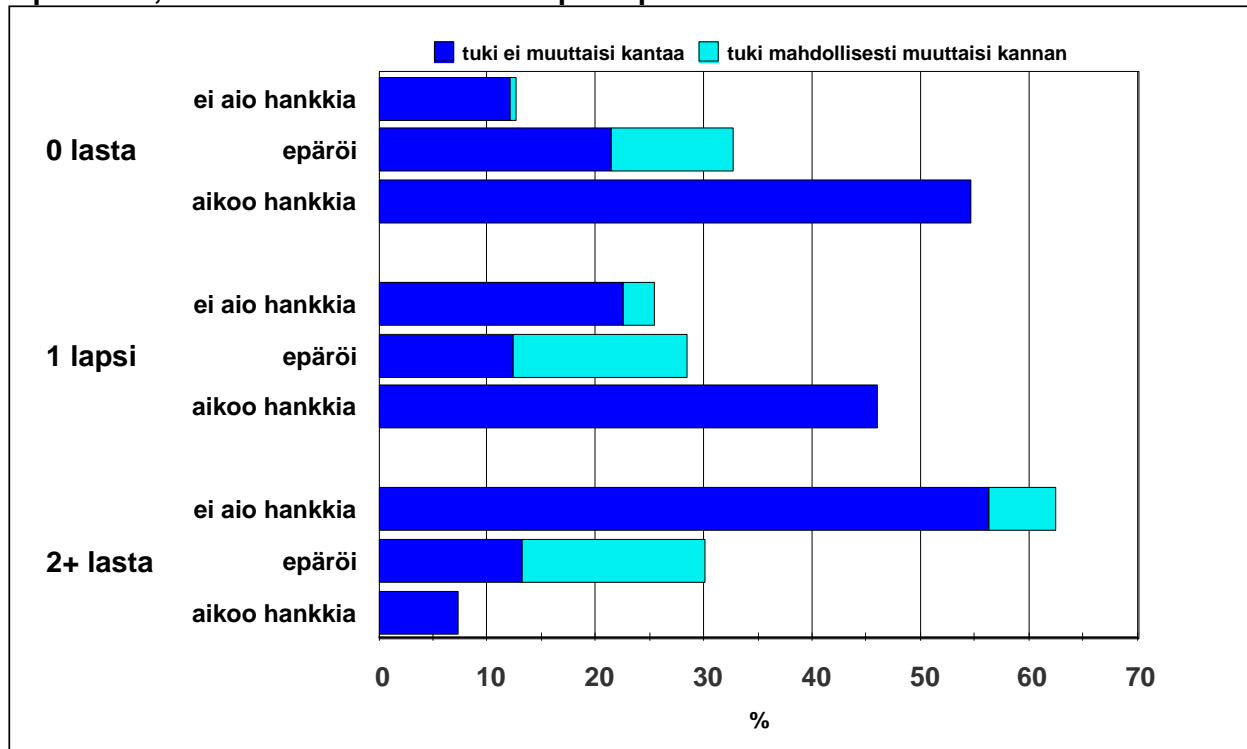

Kuvio 17. Olisiko toivomallanne perhepoliittisella tukimuodolla vaikutusta lastenhankinta-aikeisiin? Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus (%). Vain ne 20-44-vuotiaat naisvastaajat, jotka eivät aikoneet hankkia (lisää) lapsia tai olivat epävarmoja aikeestaan (N=523)

Kun perhepoliittisen tuen vaikutusta lastenhankintaan tarkasteltiin lastenhankinta-aikomuksen ja toteutuneen lapsiluvun mukaan (Kuvio 18), eivät tuen vaikutukset näytä enää yhtä suurilta. Kuviossa on tarkasteltu vain väitettä ”Päätäisin todennäköisesti hankkia lapsen/lisää lapsia”, koska tämä edellytti melko vahvaa kannanottoa (lisä)lapsen hankintaan. Vain harva niistä vastaajista, jotka eivät aikoneet enää hankkia lapsia, oli valmis muuttamaan kantaansa, mikäli haluttu perhetuki astuisi voimaan. Lasten hankintaa epäröivien kohdalla perhetuen vaikutus näyttää olevan hieman suurempi. 0-lapsisista lasten hankintaan epäröivästi suhtautuvista lähes kolmannes ja 1- ja 2+-lapsisista jopa lähes puolet olisi valmis pohtimaan lapsen hankintaa, jos toivottu perhetuki toteutettaisiin. 0- ja 1-lapsisista naisista kuitenkin valtaosa aikoi vielä hankkia lapsia, joten perhepolitiikan merkitys ei heidän päätöksessään näy. Kaksi- tai useampilapsisista naisista sen sijaan valtaosa ei enää halua hankkia lisää lapsia. Heistä vain noin joka kymmenes olisi valmis pohtimaan uudelleen lapsen hankintaa, mikäli toivottu perhepoliittinen uudistus toteutuisi. Kaksi- tai useampilapsisista naisista vielä lähes 30 prosenttia suhtautui epäröiden lisälapsen hankintaan. Perhetukien kehittäminen vaikuttaisi myös kaksi- tai useampilapsisilla perheillä juuri epäröivien ryhmään: yli puolet heistä piti mahdollisena, että perheeseen voitaisiin hankkia vielä lapsi(a), mikäli haluttu uudistus toteutettaisiin.

Kuvio 18. ”Päätäisin todennäköisesti hankkia lapsen/lisää lapsia”. 20-44-v. naisvastaajat lapsiluvun, lastenhankinta-aikkeen sekä perhepoliittisen tuen odotetun vaikutuksen suhteen

Mitä perhepoliittisia tukimuotoja sitten nämä päätöstään muuttamaan valmiit vastaajat sitten pitivät toivotuimpina? Taulukossa 20 on koottu kolme eniten kannatettua perhepoliittista tukimuotoa tai kehittämisvaihtoehtoa vastaajien lapsiluvun mukaan. Kotihoidontuen kehittäminen nousee ylivoimaisesti eniten kannatettuna perhe-etuutena esiin. Tämän jälkeen lapsiperheiden toimeentulokysymykset nousevat esiin varsinkin niiden kohdalla, joilla on jo lapsia. Tuloveroalennus ja lapsilisäkorotus ovat toivelistalla niiden kohdalla, jotka harkitsevat toisen tai sitä seuraavan lapsen hankintaa, mutta epäröivät vielä. Sen sijaan lapsettomien kohdalla työn ja perheen yhteensovittamisen kysymykset ovat keskeisemmällä sijalla, vanhempainvapaajärjestelmän kehittäminen sekä työaikojen joustavoittaminen ovat eniten kannatettujen kehittämisvaihtoehtojen joukossa.

Taulukko 20. Eniten kannatusta saaneet perhepoliittiset tukimuodot tai kehittämiskeinot. Ne 20-44-vuotiaat naisvastaajat, jotka pitivät mahdollisena sitä, että muuttaisivat (kielteistä tai epäroivää) päätöstään ja hankkisivat vielä lapsen/lisää lapsia, jos haluttu perhetuki tulisi voimaan (N=138)

0 lasta	1 lapsi	2+ lasta	Kaikki
Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin, vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kuin nämä ovat pieniä (27%)	Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin, vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kuin nämä ovat pieniä (30%)	Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin, vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kuin nämä ovat pieniä (33%)	Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin, vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kuin nämä ovat pieniä (31%)
Paremmat vanhempainlomajärjestelyt työssäkäyville naisille, jotka saavat lapsen (24%)	Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (19%)	Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (24%)	Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (19%)
Joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille (14%)	Lapsilisän huomattava korotus (esim. noin 67 eurolla kuukaudessa (11%))	Lapsilisän huomattava korotus (esim. noin 67 eurolla kuukaudessa (19%))	Lapsilisän huomattava korotus (esim. noin 67 eurolla kuukaudessa (14%))

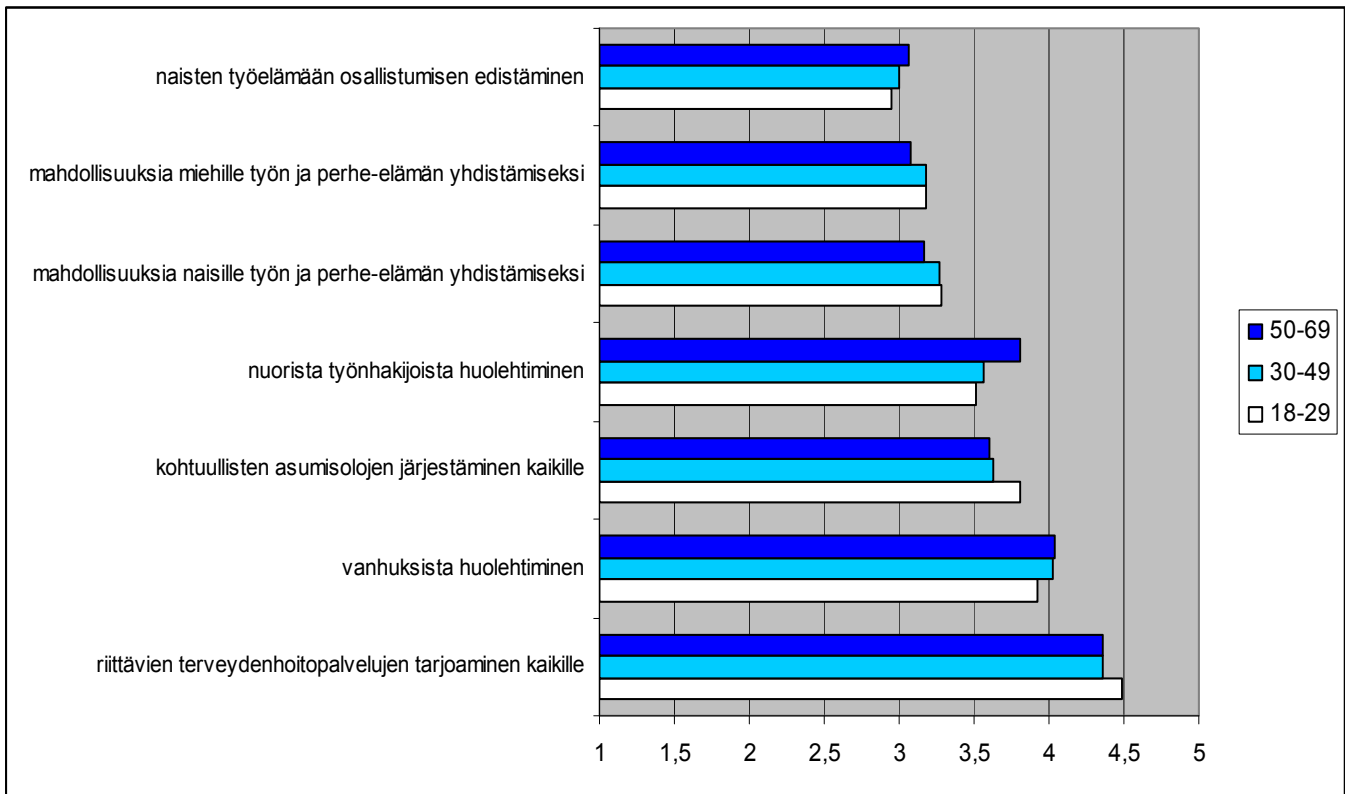
3.6 Yhteiskunnan vastuu

Yhteiskunta tarjoaa Suomessa hyvin monenlaisia sosiaalisia ja perhepoliittisia etuuksia ja tukimuotoja perheille. Missä määrin yhteiskunnan rooli ihmisten elämässä saa kannatusta suomalaisten mielipiteissä? Entä kuinka tärkeänä esimerkiksi perhe-etuuksiin panostaminen nähdään suhteessa muihin yhteiskunnan tukimuotoihin? Lähitulevaisuudessa eläkeikäisen väestön osuus kasvaa nopeasti, ja yhteiskunnan tukien painopiste siirtyy yhä enemmän vanhusväestöön. Menojen kasvupaineiden lisäksi voi sosiaaliturvan rahoituksen turvaaminen olla tulevaisuudessa entistä vaikeampaa. Työikäisen väestön määrä vähenee, toisaalta pitenevä koulutus ja pätkätyöt vähentävät työssäolovuosia työikäisiltä. Yhteiskunnan tarjoamaa turvaa kehitettäessä joudutaan myös miettimään, mitä kansalaiset odottavat yhteiskunnalta. Minkälaisia painopisteitä suomalaiset haluavat asettaa yhteiskunnalle ja julkisten varojen käytölle? Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen –kyselyn yhtenä teemana oli selvittää suomalaisten näkemyksiä valtiovallan, markkinoiden ja yksityisten kansalaisten vastuunjaosta ja yhteiskunnan roolista eri tehtävissä.

3.6.1 Yhteiskunnan rooli

Yhteiskunnan rooli erilaisten yksilöä kohtaavien riskien ehkäisemisessä on kansalaisten mielestä suuri. Valtaosa vastaajista katsoi, että julkisen vallan tulee turvata riittävät terveydenhoitopalvelut kaikille (Kuvio 19). Jopa yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että riittävien terveydenhoitopalvelujen järjestäminen kuuluu täysin yhteiskunnan vastuulle. Samoin vanhuksista huolehtiminen katsottiin kuuluvan selvästi yhteiskunnan tehtäviin. Kuitenkin vain neljännes vastaajista oli enää sitä mieltä, että se on täysin yhteiskunnan vastuulle kuuluva tehtävä.

Kuvio 19. Missä määrin yhteiskunnan tulisi olla vastuussa eri toimista Suomessa, vastaajat iän mukaan? Keskiarvo, 1=ei lainkaan vastuussa, 2=jossain määrin vastuussa, 3=on vastuussa, 4=huomattavasti vastuussa, 5= täysin vastuussa (N=3680-3757)

Kohtuullisen asumisen järjestäminen ja nuorten työllistymisestä huolehtiminen katsottiin kuuluvan jossain määrin yhteiskunnan vastuulle. Hieman yli viidennes vastaajista katsoi, että näiden järjestäminen kuului täysin yhteiskunnan vastuulle. Työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamista sekä naisten työllistymisen edistämistä ei samassa määrin pidetä yhteiskunnan vastuuseen kuuluvina toimina. Vain noin 10 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että näiden edistäminen kuului täysin yhteiskunnan vastuulle.

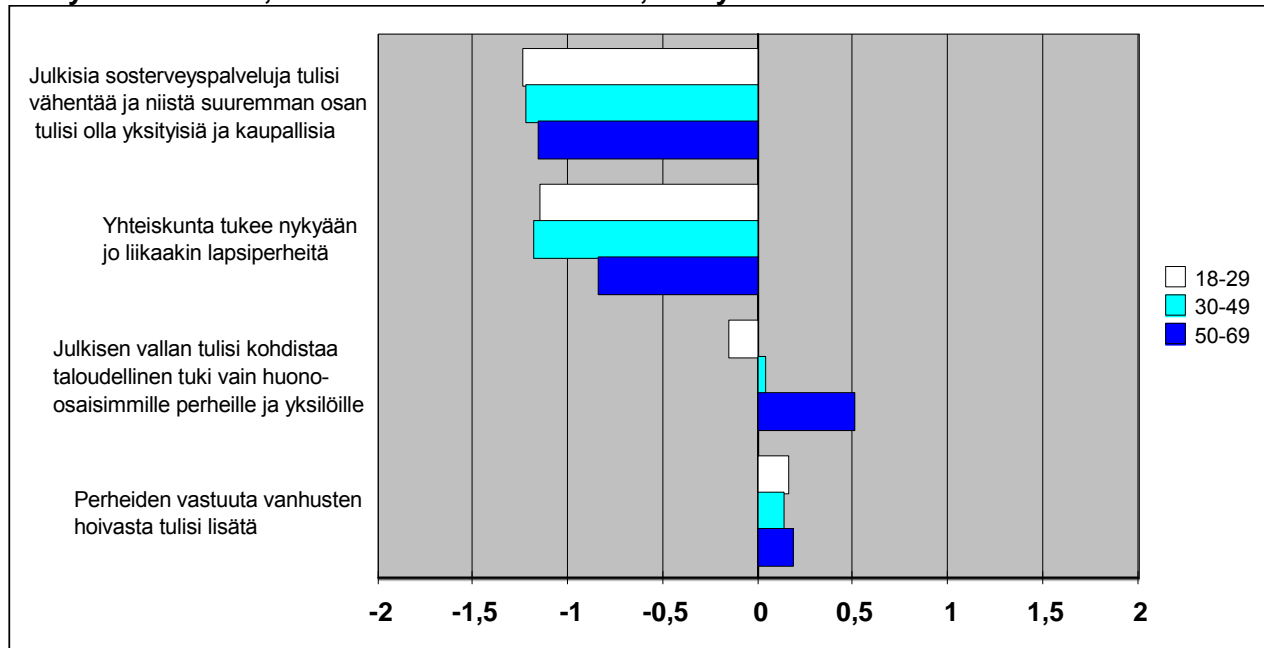
Nuorempien ja vanhempien vastaajien näkemykset ovat melko yhdenmukaisia. Ikäryhmien näkemykset erosivat selvemmin vain sen suhteen, missä määrin nuorten työllistymisen tai kohtuullisen asumisen katsottiin kuuluvan yhteiskunnan vastuulle. Nuoret odottivat muita useammin yhteiskunnalta suurempaa roolia asumisen järjestämisessä, ja vanhimmat vastaajat puolestaan nuorten työllistymisen edistämisessä.

Näkemykset julkisten palvelujen ja tukimuotojen roolista eri alueilla ovat samoin melko yhdenmukaisia eri väestöryhmissä (Kuvio 20). Sosiaali- ja terveyspalveluja ei haluta korvata markkinoilta ostettavilla palveluilla, eikä yhteiskunnan katsota tällä hetkellä tukevan ainakaan liikaa lapsiperheitä. Vanhimmat ja vähän koulutusta saaneet vastaajat tosin ovat muita useammin sitä mieltä, että yhteiskunta tukee liikaa lapsiperheitä. Koulutusasteen kohoaminen lisää hieman markkinoilta ostettavien palveluiden kannatusta, vaikka valtaosa myös korkeammin koulutetuista suhtautuu kielteisesti yhteiskunnan palvelujen vähentämiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Tarveharkinnan lisääminen yhteiskunnallisissa tukimuodoissa ei myöskään saa kovin voimakasta kannatusta. Nuoret ja korkeamman koulutuksen saaneet vastaajat ovat muita

useammin universaalien tuen kannalla, vanhimmat ja vähemmän koulutetut vastaajat ovat muita valmiimpia suuntaamaan taloudellista tukea vain huono-osaisimmille. Näkemys perheiden vastuun lisäämisestä vanhusten hoivassa saa jossain määrin kannatusta kaikissa vastaajaryhmissä. Varsinkin vanhimmista vastaajista lähes 45 prosenttia oli väitteen kanssa ainakin jossain määrin samaa mieltä. Perheiden vastuun lisääminen vanhusten hoivassa saa muita enemmän kannatusta myös vähän koulutusta saaneiden keskuudessa.

Kuvio 20. Näkemys yhteiskunnan roolista tuen ja palvelujen tarjoajana eri alueilla. Väitteen kanssa samaa tai täysin samaa mieltä olevat, % (N=3714-3749). Arvot muutettu siten että -2=täysin eri mieltä, 0=ei samaa eikä eri mieltä, 2=täysin samaa mieltä

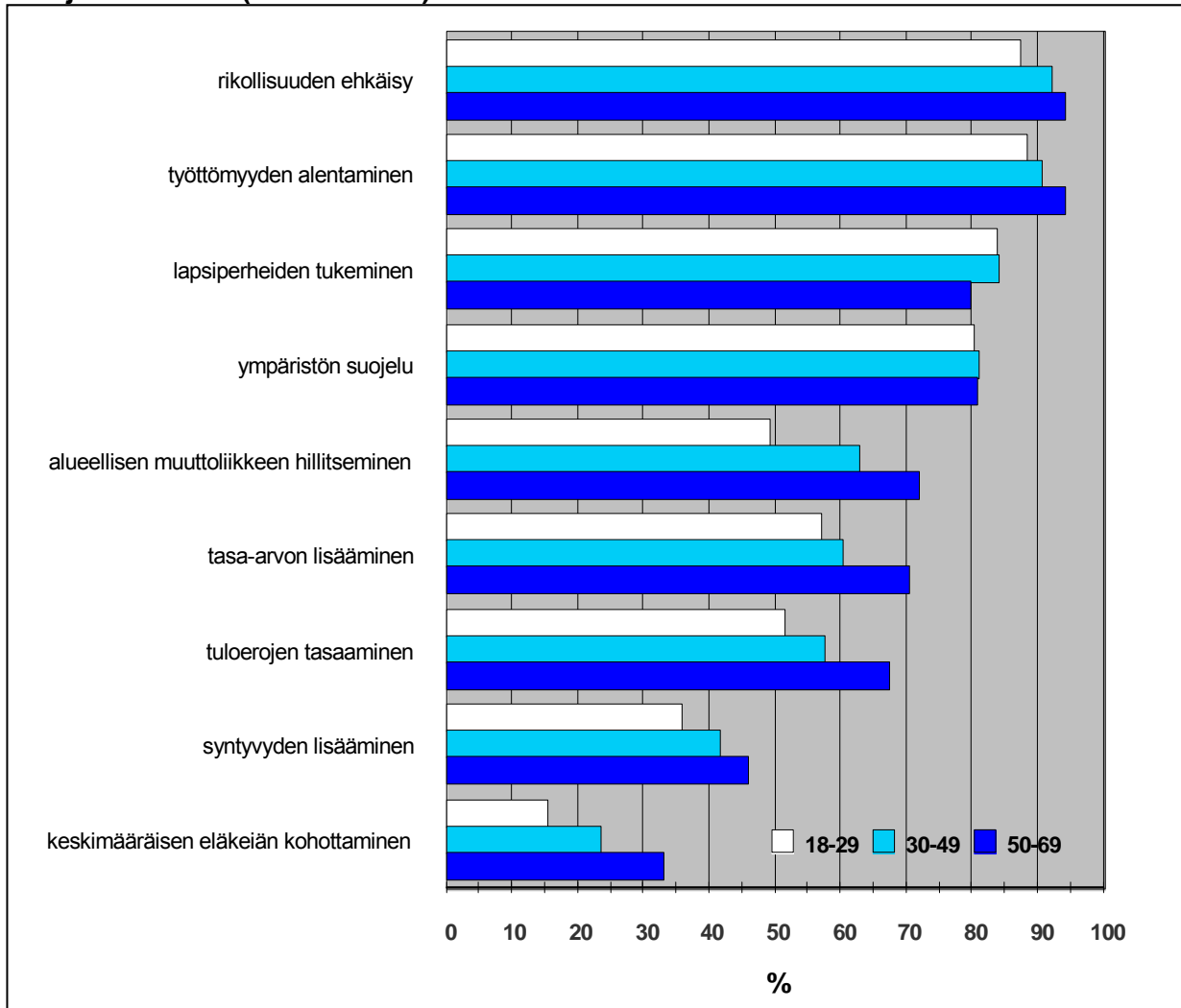

3.6.2 Julkisten varojen kohdistaminen

Kuinka hyväksyttävänä valtion varojen käyttöä eri kohteisiin tai tukimuotoihin pidetään? Entä missä määrin perhe-etuksiin panostaminen koetaan legitimiiksi eri väestöryhmissä? PPA2-kyselyssä kysyttiin kansalaisilta sitä, kuinka tärkeänä he pitivät julkisten varojen käyttämistä erilaisiin kohteisiin, sekä sitä, pitäisikö varoja suunnata nykyistä enemmän vai vähemmän erilaisiin sosiaalipoliittisiin etuuksiin.

Yhteiskunnan toiminta ja varojen käyttö rikollisuuden ehkäisemiseksi, työttömyyden alentamiseksi, ympäristön suojelemiseksi, sekä lapsiperheiden tukemiseksi saavat kannatusta valtaosalta vastaajista (Kuvio 21). Sen sijaan näkemykset eroavat sen suhteen, kuinka tärkeänä pidetään esimerkiksi varojen käyttämistä alueellisen muuttoliikkeen hillitsemiseen, tasa-arvon lisäämiseen tai tuloerojen vähentämiseen. Varsinkin nuoremmat vastaajat suhtautuvat kriittisemmin yhteiskunnan verovaroiden käyttämistä näihin kohteisiin. Väestöpoliittiset tavoitteet, syntyvyyden lisääminen tai keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän nostaminen, eivät tunnut yhtä tärkeiltä kansalaisten mielestä. Vain noin kaksi viidestä vastaajasta kannatti verovaroiden kohdistamista syntyvyyttä lisääviin toimiin ja vain joka viides eläkeiän kohottamiseen tähtääviin toimiin.

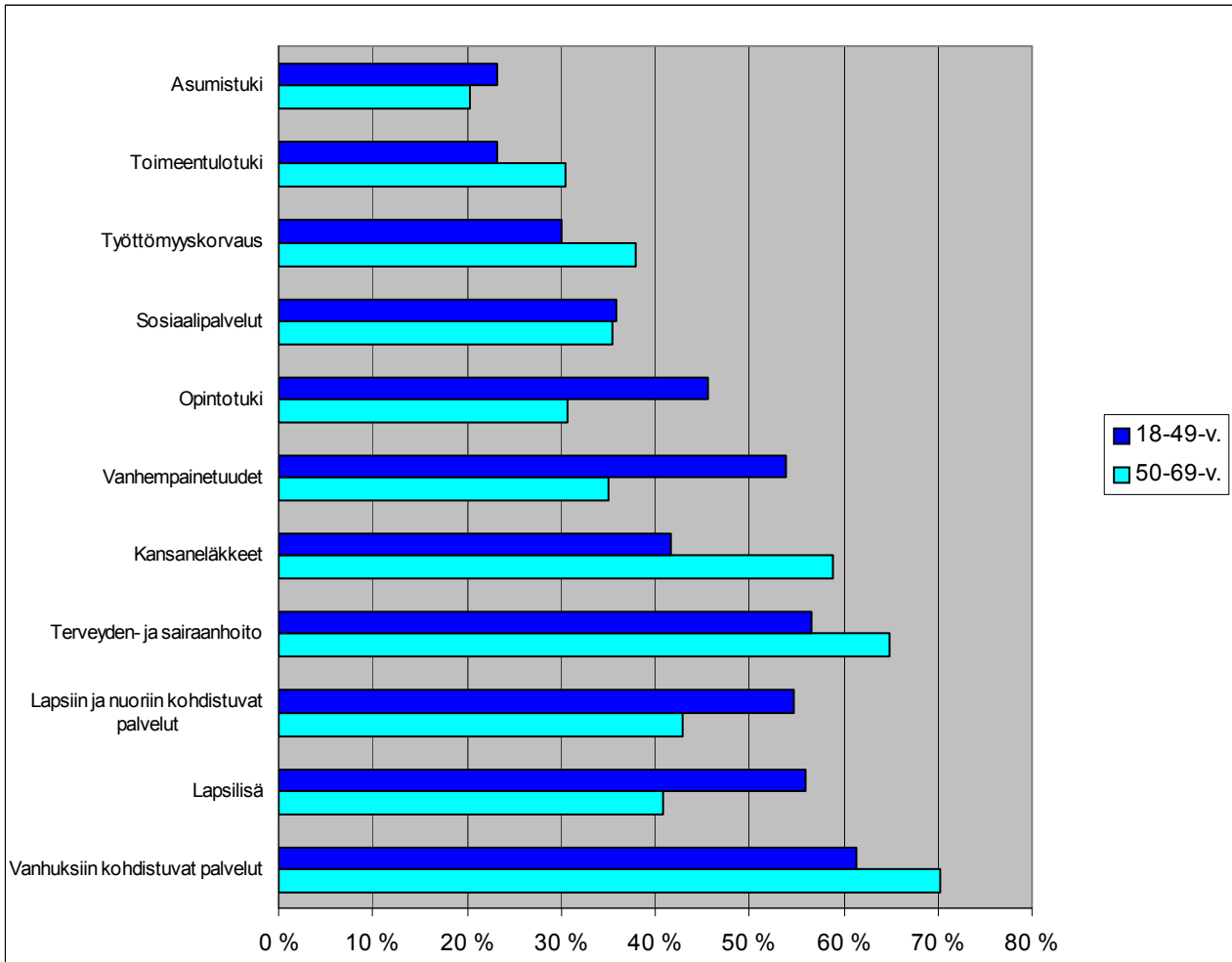
Kuvio 21 Kuinka tärkeänä pidätte sitä, että valtiovalta käyttäisi verovaroja seuraaviin asioihin? Niiden vastaajien osuus (%), joiden mielestä on hyvin tärkeää tai tärkeää, että valtiovalta käyttää varoja ko. asiaan (N=3698-3734)

Valtaosan suomalaisten mielestä vanhusten palveluihin ja terveyden- ja sairaanhoitoon tulisi käyttää nykyistä enemmän valtion varoja (Kuvio 22). Nämä saavat myös melko yhtäläisen kannatuksen sekä nuorempien että vanhempien vastaajien mielissä. Perhepoliittiset etuudet eivät sen sijaan saavuta yhtä tasaista kannatusta. Nuoremmat vastaajat kannattavat seuraavaksi eniten varojen lisäämistä lapsilisiin, lasten ja nuorten palveluihin sekä vanhempainetuksiin, vanhemmat vastaajat puolestaan kannattavat varojen lisäämistä kansaneläkkeisiin. Valtion varojen lisäämistä opintotukeen, sosiaalipalveluihin tai työttömyyskorvaukseen kannattaa vain noin kolmannes vastaajista, ja marginaaliseen sosiaaliturvaan, toimeentulotukeen ja asumistukeen lisäksi varoja vain noin viidennes vastaajista.

Julkisten varojen käyttö perhe-etuksiin koetaan varsinkin nuorempien vastaajien keskuudessa hyväksyttävänä, sen sijaan vanhemmat vastaajat eivät näe perhepoliittisiin etuuksiin panostamista yhtä tärkeänä. Nuorempien ja vanhempien vastaajien näkemykset eroavat varsinkin suhteessa suoriin rahallisiin tukimuotoihin - vanhempainetuksiin ja lapsilisiin - joihin panostamista vanhemmat vastaajat eivät pidä yhtä tärkeänä kuin nuoremmat vastaajat.

Kuvio 22 Pitäisikö verovaroja suunnata nykyistä enemmän vai vähemmän seuraaviin tukimuotoihin? Niiden vastaajien osuus (%), joiden mielestä valtion tulisi käyttää enemmän varoja kyseiseen tukimuotoon.

Vaikka hyvinvointivaltion politiikka näyttää saavan suuren kannatuksen vastaajien keskuudessa, eivät mielipiteet käy aina yksiin sen mukaan, mihin väestöryhmiin tukia tulisi ensisijaisesti kohdistaa. Sukupolvien välinen solidaarisuus ei aina ole taattua, ja tulevaisuudessa iäkkäämpien osuuden kasvaessa nuorten lapsiperheiden etuiksiin panostaminen saattaa kohdata suurempaa vastustusta. Suorat väestöpoliittiset toimet, maahanmuuton lisääminen, syntyvyyden kohottamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä eläkeiän nostaminen eivät myöskään saa väestöltä kovin suurta kannatusta. Väestön ikääntymiseen liittyvät haasteet ja riskit eivät ehkä tunnu kansalaisten mielestä kovin tärkeitä muiden, konkreettisempien uhkien rinnalla.

Lähteet:

- Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos. 2002. Tilasto Suomen eläkkeensaajista. Kansaneläkelaitos, Helsinki.
- Gauthier, Anne & Hatzius, Jan. 1997. Family benefits and fertility: An econometric analysis. *Population Studies* 51:3, 295-306.
- Haavio-Mannila, Elina & Kontula, Osmo. 2001. Seksin trendit meillä ja naapurissa. WSOY Helsinki.
- Kartovaara, Leena & Sauli, Hannele. 2000. Suomalainen lapsi. *Väestö 2000*:7. Tilastokeskus, Helsinki.
- Kontula, Osmo. 2004. Perhepolitiikka käännekohdassa. *Perhebarometri 2004*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Miettinen, Anneli & Paajanen, Pirjo & Munck af Rosenschöld, Johan. 2007. DIALOG 2002. PPA2-kyselytutkimuksen taulukkoraportti. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki. Saatavana pdf-muodossa.
- Paajanen, Pirjo. 2002. Saako haikara tulla käymään? *Perhebarometri 2002*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2007. Väestöennuste 2007-2040. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2005. Väestömuutokset 2004. *Väestö 2005*:10. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2003a. Väestön koulutus rakenne kunnittain 2001. *Koulutus 2003*:2. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2003b. Suomen tilastollinen vuosikirja 2003. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2003c. Väestömuutokset 2002. *Väestö 2003*:11. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2002a. Väestörakenne 2001. *Väestö 2002*:6. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2002b. Väestömuutokset 2001. *Väestö 2002*:11. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2002c. Työvoimatilasto 2001. *Työmarkkinat 2002*:12. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2002d. Perheet 2001. *Väestö 2002*:10. Tilastokeskus, Helsinki.